
PURO VIRTAA HALKI AJAN

Vanhasta täkänämällistä nykyajan kurssituotteeksi

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, 11.5.2012

Maiju Havia

HAMK LAHDENSIVU
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Pedagoginen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä	Maiju Havia	Vuosi 2012
Työn nimi	Puro virtaa halki ajan. Vanhasta tākānāmallista nykyajan kurssituotteeksi.	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä kuvattiin vanhan tākānāmallin pohjalta syntyneen kurssituotteen suunnitteluprosessi. Työn aihe syntyi toimeksiantajan Taito Hämeen toiveesta hyödyntää toiminnassaan yhdistyksen hallussa olevia vanhoja käsityömalleja. Työn päätavoitteena oli tuottaa vanhaa tākānāmallia nykypäivän käsityössä hyödyntävä kurssituote.

Tuotesuunnitteluprosessin aineisto muodostui tekijän omasta kokemustiedosta sekä asiantuntijahaastattelun ja asiakaskyselyn tuottamasta informaatiosta. Keskeisenä teoriataustana toimi Pirkko Anttilan käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettinen malli. Suunnittelun tietoperustassa perehdyttiin myös käsityöperinteen ilmenemiseen nykypäivän käsityössä, tākānōiden historiaan, Taito Hämeen kurssitoimintaan ja ositetuun käsityöhön.

Tuotesuunnittelutyön tuloksena syntyi Puro – seinätekstiilisarja, joka sommiteltiin Mirjami Marttilan samannimisen tākānāmallin inspiroimana. Tuotteen valmistustekniikat ovat sovellettavissa myös muiden tuotteiden valmistamiseen ja kuvioimiseen yhdistyksen hallussa olevista tākānāmalleista saatavilla kuvioilla.

Avainsanat tekstiilisuunnittelu, tākānā, tekstiiliperinne, ositettu käsityö, käsityökurssit

Sivut 47 s. + liitteet 2 s.

Lahdensivu
Degree Programme of Crafts and Recreation
Pedagogic Crafts and Recreation

Author	Maiju Havia	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	The Brook Flows Through the Ages. Designing a New Course Product from the Old Double Weave Pattern.	

ABSTRACT

The thesis describes the design process of a course product which was created from the basis of traditional double weave pattern. The starting point for this thesis was the need of Taito Häme Association to find a way to use their old handicraft patterns in their future courses. The main focus was to design a handicraft course product based on the old pattern.

The main sources of information were the author's handicraft skills, experience and "know-how" as well as collected information. The methods used were a questionnaire among possible users of the product and an interview with the leader of the association. The theoretical background of the thesis consists of Pirkko Anttila's theoretical model of design process in handicrafts. The theoretical framework of the design process deals with the role of handicraft tradition in contemporary design and the history of wall textiles. The provision of handicraft courses by Taito Häme Associations and the concept of partial craft process were also discussed.

The project resulted in Puro, ("*Brook*") a series of wall textile. The design was based on Mirjami Marttila's double weave pattern, named Puro. The wall textile can be used by Taito Häme Association as a course product. The techniques can also be used in making other kind of textile products with inspiration of the old patterns.

Keywords Textile design, double weave, textile tradition, partial handicraft, handicraft courses

Pages 47 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	UUDISTUVA PERINNE.....	1
1.1	Työn aiheen muotoutuminen.....	1
1.2	Työn tavoitteet.....	2
1.3	Tuotesuunnitteluprosessin ainekset.....	2
2	TUOTTEEN TILAAJA TAITO HÄME	5
2.1	Ositettu käsityö on tekemisen iloa	5
2.2	Kurssituotteita moneen makuun.....	6
3	TEKSTIILIPERINNE TÄSSÄ AJASSA	8
3.1	Perinteisiä käsitöitä uudessa muodossa.....	9
3.2	Täkänä osana suomalaista tekstiiliperinnettä	12
3.3	Täkänä modernina sisustustekstiilinä.....	13
4	TIEDONHANKINTAA KYSELLEN JA HAASTATELLEN.....	14
4.1	Kokemustieto	15
4.2	Asiantuntijahaastattelu	15
4.3	Asiakaskysely.....	16
4.4	Kyselyn tuloksista	17
5	TUOTTEEN SUUNNITTELUPROSESSI	20
5.1	Ideointia mielikuvien maailmassa.....	21
5.2	Mielikuva tarkentuu	25
5.3	Mielikuvamaailmasta todellisuuteen ja takaisin	26
5.3.1	Materiaalin ja valmistustekniikoiden testausta.....	27
5.3.2	Tekninen ja visuaalinen suunnittelu yhdistyvät	31
5.3.3	Viimeisiä päätöksiä	36
5.4	Tuotesuunnitteluprosessin arviointi	38
5.4.1	Hyvän tuotesuunnittelun perustoiminnot	38
5.4.2	Tuotteen funktiokokonaisuuden arviointi.....	40
6	AJATUKSIA PURON VARRELTA	41
6.1	Omia kokemuksiani.....	41
6.2	Ideota täkänämallien hyödyntämiseen	43
	LÄHTEET	46

Liite 1 Asiantuntijahaastattelun teemarunko

Liite 2 Kyselylomake käyttäjätiedon keruuseen

1 UUDISTUVA PERINNE

Yhteiskuntamme muuttuessa yhä kiihtyvämmällä tahdilla kulttuuriperinteeseen on osoitettu kiinnostusta kulttuurin eri aloilla. Musiikissa esimerkiksi Lauri Tähkän kappaleissa voi kuulla vaikutteita pohjalaisesta kansanperinteestä. Reggae-yhtye Liljan loisto taas sovittaa uudelleen karjalaisia kansanlauluja nykyaikaisemmalla poljennolla.

Myös käsityön ja muotoilun toimijat ovat ryhtyneet tuomaan suomalaista tekstiiliperinnettä yhä ponnekkaammin esiin nykyaikaisissa tuotteissa. Kansallispukujen perinteiset raitakankaat on herätetty tuomaan kauneutta arkeen eri yhteyksissä. Oppilaitoksista esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman Wetterhoff Wintage - projektissa etsitään uusia käyttökohteita kansallispukujen inspiroimille raitakuoseille. Koulutuskeskus Salpauksen tekstiilipiskelijät taas loivat syksyllä 2011 uudenlaisen moderneja vaatteita sisältävän uniikkimalliston kansallispukukankaista yhteistyössä Helmi Vuorelma Oy:n kanssa.

”Kaipuu taakse ajan” on runollinen ilmaus, joka kuvaa mielestäni osuvasti kansanperinteestä ammentavan uutta luovan taiteen ja muotoilun esiinnou-
sua. Nopeutuvassa elämänrytmissä ja avoimessa maailmassa kosketus menneeseen, tietoisuus omista juurista auttaa hahmottamaan maailmaa. Käsityöperinne antaa nykyihmiselle mahdollisuuden pysähtyä kuuntelemaan, katselemaan ja kokemaan sitä, mistä me olemme tulleet. Yksi käsityön toimijoiden tehtävistä onkin käsityöperinteen säilyttäminen. Perinne ei ole kuitenkaan muuttumatonta. Elämän ympäristöjen ja tapojen muuttuessa kaikki perinteiset työvälineet ja työtavat eivät ole nykyihmiselle mielekkäitä. Käsityöperinteen muuntuminen ja uudistuminen on kuulunut aina tiiviinä osana käsityöhön. Perinne palveleekin nykyajan käsityöharrastajaa sekä taitojen ja tietojen varastona että inspiraation lähteenä.

Opinnäytetyöni aiheena oleva tuotesuunnittelutyö on pieni osa tätä laajaa ilmiötä, jossa edellisten sukupolvien antamaa perintöä jalostetaan nykypäivän tarpeisiin. Työn toimeksiantaja Taito Häme ry on hämäläinen käsityöalan yhdistys, jonka toimintaan kuuluu esimerkiksi käsityön taiteen perusopetuksen ja käsityökurssien järjestäminen. Seuraavissa luvuissa kerrotaan tarkemmin opinnäytetyön tavoitteista ja aiheen rajauksesta sekä keskeisistä käsitteistä ja kysymysten asettelusta.

1.1 Työn aiheen muotoutuminen

Opinnäytetyön idea syntyi Taito Hämeen toiveesta saada hyödylliseen käyttöön heidän arkistoissaan käyttämättömänä olevat vanhat käsityömallit. Toimeksiantaja toivoi opinnäytetyön tuottavan konkreettisen esimerkin vanhojen mallien hyödyntämiseen uudella tavalla. Konkreettiseksi tehtäväksi rajattiin kurssituotteen suunnitteleminen. Kurssituote on asiakkaan valmistamaksi suunniteltu käsityötuote: asiakkaalle myydään paketti, joka sisältää tarvittavat materiaalit ja työohjeen. Käsityö tehdään usein myös kurssilla, jolloin sen tekemiseen opastetaan.

Malleja on kankaankudonnasta ryijyihin ja tākānōihin; ne ovat esimerkiksi erilaisten kudonnaisten, kuten mattojen ja ohuempien tekstiilien kudonta-ohjeita sekä ryijyjen ja tākānōiden mallipiirustuksia. Käsityömalleja on valtavia määriä useissa eri kansioissa, joten ensimmäinen suunnittelutyön suuntaa ohjaava valinta oli päättää, mitä malleja työn lähtökohdaksi valitaan. Taito Hämeen toiminnanjohtajan Sirpa Glad-Stafin kanssa käydyssä keskustelussa päädyttiin ottamaan tuotesuunnittelun lähtökohdaksi tākānamallit. Ryijy on ollut ajankohtainen perinnetekstiili jo pitkään, ja Taito Hämeen tuotevalikoimiin kuuluu jo erilaisia moderneja ryijypaketteja. Tākānā sen sijaan on ollut unohduksissa viime vuosina, jopa vuosikymmeninä. Olimme molemmat sitä mieltä, että se voi tulevina vuosina nousta uuteen suosioon. Tākānā on kiinnostava tekstiili; sen pelkistetyt kuva-aiheet ovat ajankohtaisia myös nykypäivänä ja myös villa materiaalina on käsityöharrastajien suosiossa. Tākānān valmistustekniikka on sen sijaan tämän päivän käsityöharrastajalle ehkä liian hidastempoinen. Lisäksi sen tekemiseen tarvitaan kangaspuut, joita kaikissa harrastuspaikoissa tai harrastajan kotona ei ole saatavissa.

1.2 Työn tavoitteet

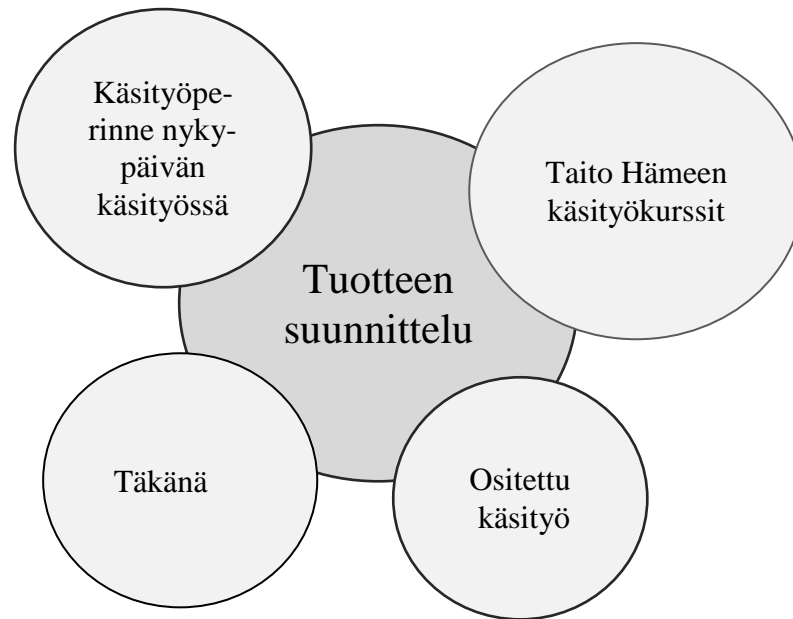
Opinnäytetyön päätavoitteeksi muodostui tākānāstä nykyaikaistetun tuotteen suunnitteleminen. Tuotteen tulee olla hyödynnettävissä Taito Hämeen kurssitoiminnassa. Tavoitteena on myös kuvata tākānān modernisointiprosessi. Opinnäytetyön toivotaan tuottavan tietoa käsityöharrastajien mahdollisuuksista käyttää perinteistä taidetekstiiliä uudella tavalla; tuotteen valmistustekniikan on hyvä olla sovellettavissa myös muiden tuotteiden valmistamiseen. Pidemmän aikavälin tavoitteena on lisätä käsityöharrastajien tietoa perinnetekstiileistä ja innostaa harrastajia ja ammattilaisia hyödyntämään niitä enemmän omien tuotteidensa suunnittelussa.

Opinnäytetyö osoittaa opitun: sen osaamistavoite on ammatillisen osaamisen soveltaminen asiantuntijatehtävissä. Oma tavoitteenani on tätä yleistä opinnäytetyölle asetettua tavoitetta mukailien osata soveltaa oppimiani käsityötietoja ja -taitoja uuden tuotteen suunnitteluun. Odotan myös oppivani tekemään suunnittelutyötä entistä perusteellisemmin ja harjaannuttavani tutkimus- ja tiedonhallintataitoja.

1.3 Tuotesuunnitteluprosessin ainekset

Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa keskitytään tuotteen suunnitteluprosessin kuvaamiseen. Tuotteen suunnittelun viitekehys muodostuu käsityöperinteen ja Taito Hämeen käsityökurssien yhteensovittamisesta. Työn merkitystä perustellaan selvittämällä, miksi perinne on tärkeää. Taustateoriassa tutustutaan esimerkkeihin vanhojen käsityömallien käyttöön nykyaikaisissa tuotteissa. Suunnittelutyötä ajatellen on myös tärkeää perehtyä sen lähtökohdan, tākānān, ominaisuuksiin ja historiaan. Tuote suunnitellaan Taito Hämeen kurssituotteeksi, jolloin on perehdyttävä tarkemmin myös yhdistyksen kurssitoimintaan ja kurssituotteisiin eli ympäristöön, jossa tuotetta tullaan käyttämään. Kurssituotteiden luonteeseen kuuluu, että tuotteen valmistustekniikat, -materiaalit ja visuaaliset ominaisuudet ovat

valmiiksi suunniteltuja. Asiakas saa materiaalit, työvälineet ja työohjeen, jonka perusteella tuote on helppo valmistaa. Kyseessä on ositettu käsityö, johon perehdytään tarkemmin taustateoriassa. (Kuvio 1).

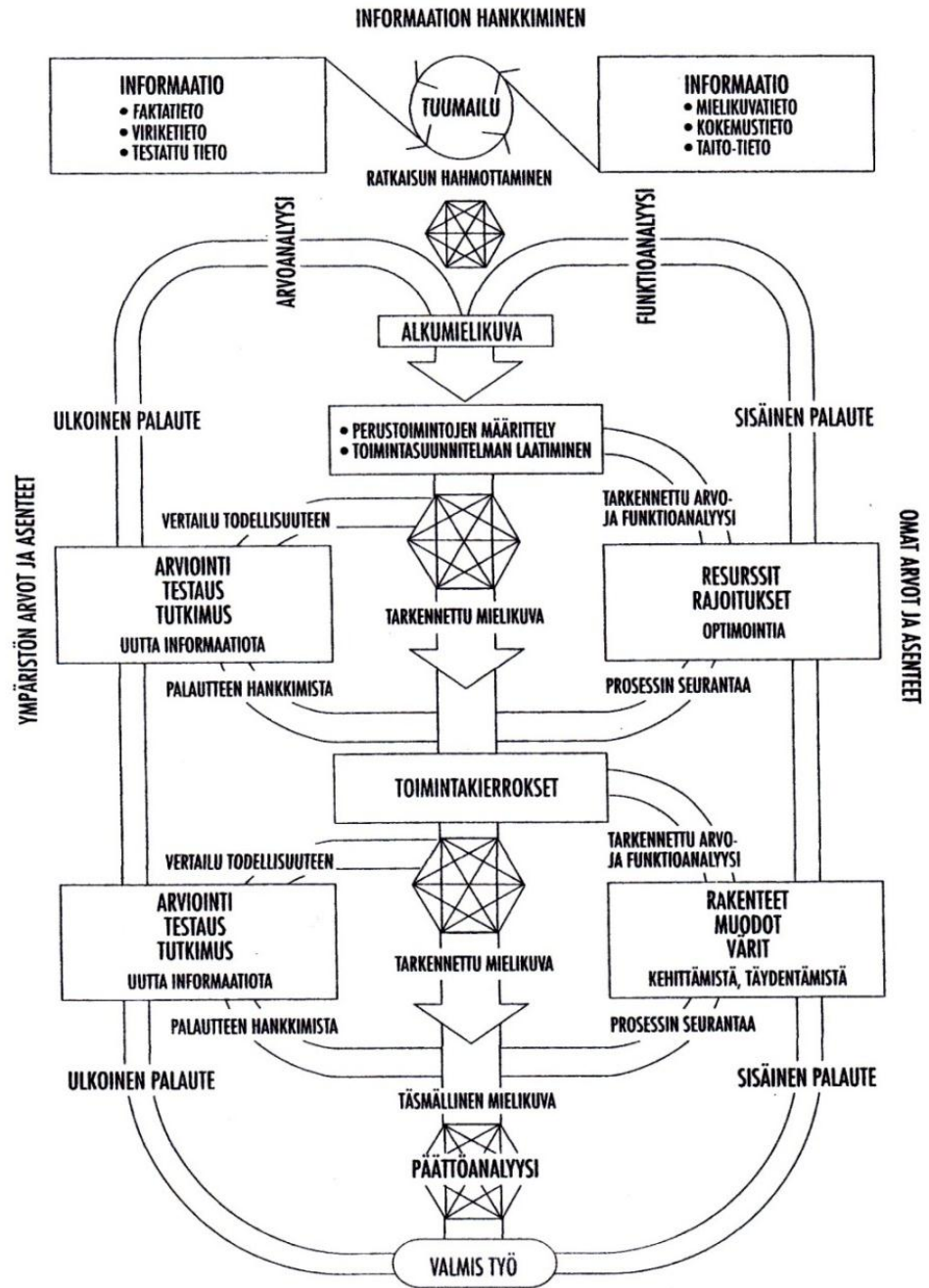

Kuvio 1. Tuotteen suunnittelun viitekehys

Taustateorian lisäksi suunnittelulle tärkeistä teemoista hankittiin tietoa haastattelemalla Taito Hämeen toiminnanjohtaja Sirpa Glad-Stafia. Haastattelua käsitellään tarkemmin luvussa 4.2. Haastatteluaineistoon viitataan myös taustateoriaa käsittelevissä luvuissa. Haastattelun lisäksi tietoa saatiin myös asiakaskyselyn avulla. Kyselystä ja sen tuloksista kerrotaan enemmän luvuissa 4.3 ja 4.4.

Tuotteen suunnitteluprosessin taustateorianä käytetään Pirkko Anttilan käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettista mallia (kuvio 2). Malli sisältää kaikki tuotteen suunnittelun vaiheet ideoinnista prosessin arviointiin. Tuotteen suunnittelun teoriaan tutustutaan tarkemmin luvussa viisi, jossa myös kuvataan tuotesuunnitteluprosessin eri vaiheet.

Työ sisältää myös valmiin tuotteen, jota ei julkisteta opinnäytetyössä. Tuotteen tekijänoikeus on sen suunnittelijalla ja käyttö- sekä omistusoikeus työn toimeksiantajalla Taito Hämeellä.

Kuvio 2. Käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettinen malli (Anttila 1992, 111).

Opinnäytetyön keskeiset kysymykset ovat seuraavat:

Millainen on vanhan täkänämallin pohjalta suunniteltu nykyaikainen kurssituote?

Millainen on perinteisen tekstiilin nykyaikaistamiseen pyrkivä tuotesuunnitteluprosessi?

2 TUOTTEEN TILAAJA TAITO HÄME

Taito Häme kuuluu valtakunnalliseen käsityöalan organisaatioon Taito ry:hyn. Taito ry:n visio on edistää käsityötä suomalaisessa yhteiskunnassa taitona, kulttuurina ja elinkeinona ja lisätä hyvinvointia ja käsityön merkitystä ja sen näkyvyyttä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Yhdistys painottaa vastuullista ja kestävästä toimintaa sekä elinikäistä oppimista. Sen arvoja ovat luovuus, taito ja yrittäjäyys. (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, 2011.) Taito Häme toimii Lahden keskustan välittömässä läheisyydessä, Rauten vanhassa punatiilissä konepajarakennuksessa. Toimipisteen nimi on Taitokeskus Velma.

Taito Hämeen toimintaan kuuluu käsityön taiteen perusopetus sekä lapsille ja nuorille että aikuisille. Yhdistyksen keskeisiin palveluihin kuuluu myös käsityökurssien järjestäminen ja erilaisten käsityötuotteiden, kuten materiaalien, työvälineiden ja paikallisten käsitöiden myyminen. Taito Häme antaa myös yritysneuvontaa käsi- ja taideteollisuusalan yrittäjille ja järjestää vuosittain Kätevä-messuja. (Taito Häme ry, n.d.)

2.1 Ositettu käsityö on tekemisen iloa

Taito Hämeen käsityökurseilla valmistettaville kurssituotteille on yhteistä se, että ne ovat valmiiksi suunniteltuja; käsityön tekijän tehtävä on valmistaa tuote ohjeen mukaan. Valintoja käsityön tekijä voi tehdä esimerkiksi materiaalin ja värin suhteen. Toisaalta tuotteet ovat sellaisia, että niitä voi myös soveltaa omien tarpeiden ja kykyjen mukaan. Esimerkiksi kehysryijyn kehyksiä on päällystetty myös kirjan sivuilla tai lehdistä leikatuilla kuvilla. Koska tuotteen on suunnitellut joku muu kuin tuotteen valmistaja, kyse on ositetusta käsityöstä. Seuraavaksi perehdytäänkin tarkemmin ositetun käsityön käsitteeseen

Käsitteet ositettu käsityö ja kokonainen käsityö liittyvät käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessiin. Kokonainen käsityö tarkoittaa käsityötä, joka sisältää tuotteen valmistamisen kaikki osa-alueet ideoinnista visuaaliseen ja tekniseen suunnitteluun, tuotteen valmistukseen ja sen arviointiin. Kokonaisesta käsityöprosessista esimerkkinä toimii tämän opinnäytetyön tuloksena syntynyt tuote. Ositettu käsityö on käsityötä, josta puuttuu jokin edellä mainituista osa-alueista, useimmiten suunnitteluvaihe. Tyypillinen esimerkki ositetusta käsityöstä on tuotteen valmistaminen valmiin mallin ja työohjeen avulla. Käsityön suunnittelutyön on tehnyt joku muu, materiaalit ja värit on valittu ja työohje on laadittu valmiiksi. (Pöllänen & Kröger 2006, 86.) Taito Hämeen tarvikepaketit ja kurssituotteet noudattavat näin ositetun käsityön ideaa. Käsityötä ei haluta tehdä liian vaikeasti pureksittavaksi, aikaa vieväksi ja haastavaksi; ”tekemisen ilo” on juuri sitä, että asiakas kokee käsityön tekemisen sopivan helpoksi, nopeaksi ja nautinnolliseksi.

Ositettu käsityö mahdollistaa myös flow-kokemuksen syntymisen. Flow on virtauskokemus, jossa ihminen syventyy johonkin toimintaan niin kokonaisvaltaisesti, että hetkellisesti unohtaa mahdolliset muut murheensa ja kokee syvää ilon, onnistumisen ja tyydytyksen tunnetta. Flow syntyy, kun

ihminen toimii kykyjensä ääri rajoilla. (Koskennurmi-Sivonen & Seitamaa-Hakkarainen n.d.) Csikszentmihalyin (1975;1991) mukaan flow-kokemus voi syntyä myös hyvin arkisissa tilanteissa: kun ihminen kokee olevansa tasapainossa itsensä kanssa ja jokin asia onnistuu sujuvasti ilman ponnisteluja (Pöllänen 2006, 67). Flow-kokemus voidaan siis saavuttaa myös ositetun käsityön tekemisessä, jos työn tavoitteet ja tekijän taidot ovat toisiinsa nähden oikeassa suhteessa. Myös rutiininomainen, rentouttava käsityö voi antaa nykyajan kiireisen elämäntavan keskellä aikaa omille ajatuksille (Pöllänen & Kröger 2006, 93). Neulominen on hyvä esimerkki käsityöstä, joka voi lennättää tekijänsä ajatukset kauaskin nykyhetkestä.

Vaikka kokonainen käsityö on ollut arvostetummassa asemassa, myös ositetun käsityön puolesta puhutaan. Pöllänen ja Kröger (2006) näkevät, että se tulee olemaan osa käsityötä myös tulevaisuudessa. Ositetulla käsityöllä on vahva rooli uuden taidon opettamisessa ja harjaannuttamisessa. Suunnittelua ja luovaa ongelmanratkaisua ei voi tapahtua, ennen kuin tekijällä on perustaidot ja tiedot käsityömateriaalista ja tekniikasta. Vaikka usein tunnutaan korostettavan kokonaisen käsityön ideaa oppimisen taustalla, myös ositettu käsityö opettaa: eteen voi tulla myös konkreettisia ongelmanratkaisutilanteita, oppimista materiaalien ja tekniikoiden suhteen ja oivalluksia oman selviytymiskyvyn ja tiedonhankintataitojen riittävydestä. (Pöllänen & Kröger 2006, 86.)

Ositetun käsityön tekeminen on käsityöharrastajien parissa yleistä. Ohjeita käsityöiden valmistamiseen saadaan esimerkiksi käsityölehdistä ja nykyään myös internetistä. Pöllänen (2006, 68) on havainnut ositetun käsityön olevan suosiossa etenkin iäkkäämpien ihmisten ja kotiäitien suosiossa ja arveleekin sen johtuvan suunnittelun vaikeudesta ja käsityön tekemiseen käytössä olevasta vähäisestä ajasta. Miksi käsityötä sitten tehdään? Mielekäs käsityön tekeminen on tekijälleen paitsi viihdyttävää ajanvietettä, myös palkitsevaa konkreettisen tuotteen syntyessä. Itse tehtyjen käsityöiden näkeminen ympäristössä tuottaa myös iloa. Ositetun käsityön tekemisen tarjoama haaste on monelle juuri sopiva: se tarjoaa mahdollisuuden uuden oppimiseen ilman merkittävää epäonnistumisen riskiä. Pöllänen kutsuu ilmiötä iloiseksi stressikokemukseksi, jossa kykyjä mitataan sellaisella tasolla, että onnistuminen on taattu. (Pöllänen 2006, 68, 74.)

Edellä kuvatut asiat kuvaavat mielestäni ”tekemisen iloa”. Monet Taito Hämeen kurssituotteista liittyvät jollain tavalla kodin sisustukseen ja koristamiseen. Taito Hämeen toiminnanjohtaja Sirpa Glad-Stafin haastattelussa nousi esiin ”sisustustrendin” vaikutus sisustukseen liittyvien käsityökurssien suosioon (Sirpa Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011). Ehkäpä kodin sisustukseen liittyvien kurssituotteiden suosioon vaikuttaa juuri iloitseminen oman kädenjäljen näkymisestä jokapäiväisessä elämässä. Oma kotia halutaan sisustaa itse tehdyillä tuotteilla, jolloin niihin muodostuu myös henkilökohtaisempi ja rakkaampi suhde.

2.2 Kurssituotteita moneen makuun

Taito Hämeen käsityökurssit järjestetään pääasiassa iltaisin, ja kurssien pituus on noin kolme oppituntia kerrallaan. Kurssit kestävät yleensä yksi tai

kaksi iltaa, eli kolmesta kuuteen tuntiin, joskus myös kuusi tai kahdeksan tuntia. Käsityökursseilla on usein jokin yhteinen aihe tai tuotos, jonka osallistujat toteuttavat. Taito Häme myy siis kurssituotteita, joita voi ostaa kotona tehtäväksi, mutta joiden tekeminen on mahdollista ohjatusti myös kurssilla. Kurssituotteita ovat esimerkiksi paperinarusta solmittu kranssi, paperimassasta ja metalliverkosta pyöräytetty lampunvarjostin. Valikoimaan kuuluu myös kursseja, joissa tehdään vapaammin suunniteltua käsityötä, jolloin jokaisen kurssilaisen tuotos on erilainen – kurseilla on tehty mm. keramiikkakoruja valamalla, emalointia ja pienoismaailmoja kirjojen sisään. Myös kahdessa viikoittain kokoontuvassa Kätevät mummit -ryhmässä osanottajat tekevät itse suunnittelemaansa käsitöitä, kuten vapaata muistelukirjontaa. (Kurssit. Taito Häme ry, n.d.)

Kurssien osallistujat ovat suurimmaksi osaksi keski-ikäisiä naisia, vaikka ikähaarukka onkin kahdeksastatoista kahdeksaankymmeneen ikävuoteen (Sirpa Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011). Seuraavassa perehdyn kurssituotteiden luonteeseen muutaman esimerkin avulla. Kurseilla tehtävistä tuotteista olen saanut tietoa jo työharjoitteluni aikana toisena opiskeluvuoteni. Kurseilla tehtäviin tuotteisiin liittyviä ominaisuuksia käsiteltiin myös asiantuntijahaastattelussa.

Kurssituotetta kuvaavat tärkeimmät adjektiivit ovat Taito Hämeen toiminnanjohtaja Sirpa Glad-Stafin mielestä ”riittävän helppo, mutta näyttävä”. Tarvikepaketteihin täytyy tietysti liittyä myös jokin käsityömenetelmä. Materiaaleina on käytetty paljon luonnonmateriaaleja, kuten villaa, paperia tai pellavaa. Useat kurssituotteet ovat liittyneet jollain tavalla kodin sisustukseen; suosittuja kurssituotteita ovat olleet esimerkiksi paperinarupalot ja kranssit (kuva 1). (Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011.) Paperi on ollut suosittu materiaali myös muissa tuotteissa – siitä on myös pyöritelty ruusuja ja taiteltu origamikukkapalloja.

Kuva 1. Paperinarusta kootun loistekranssin tunnelmantuojina ovat led-valot (Kuva: Taito Häme)

Kurssituotteen tärkeiksi piirteiksi nousi niiden sopiminen *moderniin kotiin ja käyttöön*. Tuotteen perusvaatimus on, että sille on ”tilaus” tämän päivän elämässä joko käyttötarvikkeena tai koriste-esineenä, kuten ryijyllä nykyaikaisena seinätekstiilinä tai ”tekstiilitauluna”. Helppoutteen ja näyttävyyteen liittyy myös tärkeäksi koettu käsityön tekemisen tuottama onnistumisen ilo ja ylpeys omasta kädenjäljestä. (Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011.)

Kuva 2. Taaempänä Verso-ryijy ja etualalla Kehysryijy (Kuva: Taito Häme)

Ryjy-kurssit, joilla tehdään nykyaikainen ryijy (kuva 2) valmiin ohjeen mukaan pohjakankaalle ommellen, ovat olleet suosittuja. Ryijyn materiaali voi olla perinteisemmin villaa tai nykyaikaisesti paperinarua. Villalangasta ommeltu Verso-ryijy edustaa perinteisten ryijyjen maailmaa, moderni kehysryijy ja valoryijy ovat ammentaneet perinteestä, mutta uusiutuneet materiaalin osalta. Niissä materiaalina käytetään paperiinia, kehysryijyyn lisätään vielä puiset kehykset ja valoryijyyn led-valot. Taito Hämeen valikoimiin kuuluvat ryijyt ovat nopeahkoja valmistaa: kurssi kestää yhteensä kuusi tuntia jonka lisäksi ommeltavaa jää vähän kotiinkin.

Taito Hämeen kurssituotteina valmistettavat ryijyt ovat yksi esimerkki käsityöperinteen näkymisestä nykyaikaisissa tuotteissa. Seuraavassa luvussa syvennyttään tarkemmin perinteen merkitykseen nykyajan ihmiselle. Luvussa esitellään myös muita esimerkkejä perinteen ilmenemisestä nykyajan käsityössä.

3 TEKSTIILIPERINNE TÄSSÄ AJASSA

Sanaa perinne käytetään puhekielessä melko vapaasti. Usein sillä viitataan asioihin, jotka ovat periytyneet pitkän ajan takaa. Tuohivirsut ovat perinteiset suomalaiset jalkineet, mutta voiko muutaman kymmenen vuoden takaa peräisin olevia Hai-saappaita kutsua perinteisiksi? Kuinka vanha jonkin esineen tai ilmiön pitää olla, jotta sitä voi kutsua perinteiseksi?

Suunnittelutyöni idea vanhojen tākānamallien hyödyntämisestä uuden tuotteen suunnittelussa liittyy mielestäni osaksi laajempaa ilmiötä, perinteen esiinnousua. Suunnittelun lähtökohdaksi valikoitunut tākānamalli on sommiteltu kuitenkin vasta 1900-luvulla, joka mielletään taideteollisuuden

historiassa moderniksi ajaksi. Perinne ja moderni ajatellaan taas usein vastakohtina. Suunnittelutyön taustateoria perinteestä tässä ajassa kaivannee perusteluja.

Tuotteen suunnittelun lähtökohtana on täkänämällin sommitelman lisäksi myös täkänän valmistustekniikka, joka tunnetaan jo 1500-luvulta lähtien. Siksi tämän tuotesuunnittelutyön kohdalla voidaan puhua perinteen uudistamisesta. Asia ei olisi niin monimutkainen, jos kuvioaiheiden lähtökohtina olisivat vanhemmalta ajalta periytyvät kannuksenpyörät ja ruusuköynnökset. Toki suunnittelemaani tekniikkaa voi käyttää myös perinteisempien kuvioiden toisintamiseen. Perinne kuvaakin mielestäni elettyä elämää; se voi olla kymmenten, satojen tai tuhansien vuosien takaa.

3.1 Perinteisiä käsitöitä uudessa muodossa

”Mitä tarkoittaa sana perintö? Se on jotakin, joka saadaan perimällä” (Pelicier 1993, 43).

Sana perinne tuo miellelyhtymiä menneestä: kansantanssit, perinteiset kansallispuvut, kansanmusiikki kertovat siitä, mitä me olemme, mistä olemme tulleet. Perinne on sukupolvelta toiselle siirtyneitä uskomuksia, tapoja ja tietoja. Perinne on myös taitoa. Hiljainen tieto on tietotaitoa, joka siirtyy sukupolvilta toiselle – niin kuin perinnekin. Sirpa Glad-Staf korostaa käsi- ja taideteollisuusalan toimijan sosiaalista vastuuta perinteen säilyttämisestä käsityön alalla. Kansallisen kulttuurin vaaliminen ja uudistaminen on yhdistyksen tehtävä. Yhdistyksen toiminnassa toivottiin säilyvän jatkumo menneiden sukupolvien ja nykypäivän välillä; ”...että siin ois se jatkumo, et se mitä menneet sukupolvet on saanu aikaseks niin ei se sitten häviäis”. (Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011.)

Nykyajan globaalissa maailmankylässä välimatkat ovat lyhentyneet ja ihmisellä on enemmän mahdollisuuksia kuin koskaan ennen. Maailma on auki. Vapaassa maailmassa kuitenkin mielestäni korostuu ihmisen tarve kuulua johonkin. Kansanperinne ilmentää sitä, mihin kuulumme ja mitä olemme. Se on osa identiteettiämme. Perinteisiä käsitöitä tekemällä asetamme itsemme ajalliseen jatkumoon; olemme osa maailmaa, joka on ollut meitä ennen ja joka tulee olemaan meidän jälkeemme. Yves Pelicierin mukaan perinne ei merkitse johonkin menneeseen alistumista vaan tarjoaa mahdollisuuksia uusille tutkimusmatkoille. Ainoastaan tässä ajassa eläminen aiheuttaa hämmennystä ja epävarmuutta. ”Käsitys ajasta menneen, nykyisyytenä ja tulevaisuutena on tärkeää mielen tasapainolle”. (Pelicier 1993, 43 -44).

Perinteet ovat vahvasti osa käsityötä. Monet perinteiset käsityötekniikat ja kuviomallit ovat säilyneet tähän päivään asti juuri muuttumatta. Esimerkiksi pirtanauhoja ja lautanauvoja, neulakinnasta ja pitsinnypläystä tehdään samoilla välineillä ja samoista materiaaleista kuin ennenkin. Käsityön suhde perinteeseen näyttäytyy mielestäni kahdella tavalla. Käsityötaitoa pyritään säilyttämään autenttisena, taltiomaan kansanomaisia kuviointoja ja tekemään toisintoja perinteisistä käsitöistä perinteisillä työmenetelmillä. Käsityöperinteitä pyritään myös uudistamaan; uudistaminen saat-

taa olla esimerkiksi perinteisten kuvioaiheiden tuottamista eri tekniikalla, tai perinteisen käsityötekniikan tekemistä uudella, epätavanomaisella materiaalilla. Myös Sirpa Glad-Staf (haastattelu 10.11.2011) näkee käsi- ja taideteollisuusyhdistyksen tehtävänä sekä perinteen säilyttämisen että sen uudistamisen. Käsityötekniikat, materiaalit tai perinteiset kuviot ovat usein jo monia vuosisatoja sitten keksittyjä, mutta niitä saatetaan muunnella nykyajan tarpeiden mukaan.

Taito Hämeen tuotevalikoimaan kuuluukin perinteisiä mutta uudistettuja tuotteita. Sirpa Glad-Stafin mukaan esimerkiksi Taito Hämeen kurssituotteisiin kuuluva paperinarusta valmistettava valoryijy on vanhasta tekniikasta tehty uusinto. Ryijyn koko on muuttunut pienemmäksi, materiaali on vaihtunut villasta paperinaruksi ja led-valot on lisätty valoelementiksi. Toinen esimerkki uudistuneesta ryijystä on kehysryijy, jossa erilaista ilmettä pieneen ryijyyn tuovat leveät kehykset, joihin kaiverretaan lehtikuvioita. (Sirpa Glad-Staf, haastattelu 10.11.2011.)

Myös käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry, johon Taito Hämekin kuuluu, on julkaissut perinteen inspiroimia uusia käsityömalleja. Yhdistyksen julkaisemassa Taito-lehdessä on alkanut vuoden 2012 alusta juttusarja, jossa julkaistaan kansallispuvuista suunniteltuja neulemalleja. Ensimmäisessä osassa oli ohjeet Hämeen kansallispuvusta värityksensä ja kuvionsa saaneisiin villasukkiin. (Taito 2012, 32 - 35.)

Käsityön perinteisten mallien uudistamisesta löytyy esimerkki myös vuosikymmenten takaa, Kotiteollisuus-lehdestä vuodelta 1976. Artikkelin löytyminen osoittaa mielestäni hausalla tavalla, kuinka perinteen uudistaminen on ollut osa käsityötä luultavasti niin kauan kuin käsityötä on tehty. Artikkelin nimi on nimeltään ”Täkänä muuttaa muotoaan”, ja se on julkaistu Kotiteollisuuden keskusliiton eli Taito ry:n edeltäjän julkaisemassa Kotiteollisuus-lehdessä. Artikkelissa on kerrottu uudenlaisten, Sustuukiksi ja Ruuvitilkuksi nimettyjen täkänäiden, ”kuvatäkkilöiden” synnystä. Lehdessä löytyy myös ohjeet täkänäiden valmistamiseen sekä ohjeet luonnosten soveltamiseen erikokoisiin tekstiileihin. Täkänäiden kuviointi on syntynyt perinteisten täkänäkuvioiden inspiroimana, mutta niiden toivotaan myös antavan jotakin täkänä kutojalle tänään ja innostavan täkänä kudonnan kokeilemiseen. (Kotiteollisuus 1976, 16 - 19.) Aihe on hyvin lähellä oman opinnäytetyöni aihetta. Erotuksena on se, että nämä täkänä uudistajat ovat halunneet säilyttää uudessa tuotteessa saman valmistustekniikan.

Kuva 3. Luonnoksia perinteisten täkänämallien pohjalta (Kotiteollisuus 1976, 19)

Wetterhoff Wintage on Hämeen ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman tuotesuunnitteluprojekti, jossa luodaan innovatiivisia muotoiluratkaisuja perinteisten suomalaisten muotojen, värien ja materiaalien innoittamana. Suunnittelun tueksi on tutkittu ja analysoitu Wetterhoffin tekstiiliarkiston ja Hämeen ammattikorkeakoulun tekstiiliverstaan kokoelmia. Projektissa on syntynyt esimerkiksi kansallispukukankaiden pohjalta suunniteltuja kuoseja, joita on jatkotyöstetty jalkineiksi, vaatteiksi ja asusteiksi. (Seddiki 2011.)

Fredrika Wetterhoff -säätio on julkaissut tekstiilikokoelmiensa aarteista kirjontavihkosen, jossa esitellään kirjonnin eri tekniikoita Wetterhoffin tekstiilikokoelmiin kuuluvien tekstiilien kera. Kirjontamallin voi ottaa esimerkiksi pyykkipussista, käsipaikan päädystä tai sormuspussista. Vihkosen tarkoituksena on jakaa tekstiilikokoelmien sisältämää tietoa yleisölle, ajatusten ja luovuuden innoittajaksi. (Kangas 2011.)

Virossa on hyödynnetty eri alueiden käsityöperinnettä uusien käsityötuotteiden suunnittelussa. Matkailija saattaa törmätä matkamuistoputiikeissa tuotteisiin, joihin on poimittu perinteisiä värejä ja kuvioita eri osista maata; myös paikallista käsityökulttuuria vaalitaan. Pihuloomad on pieni eestiläinen käsityökirja, jossa on ohjeita kankaasta valmistettujen eläinhahmojen valmistamiseen. Eläinhahmot kirjaillaan käyttämällä kansanpuvuista poimittuja kuvioita, ja kirjassa on myös selvitetty eri kuvioiden symboliikkaa sekä perinteisessä kirjonnassa käytettyjä materiaaleja ja pistoja. Kirjan tarkoituksena on ollut tuoda kansanpuvuista tuttuja kuvioita myös lasten arkipäivään tuomaan tuulahdusta menneestä. (Kütt, 2008.)

Yllä oli vain muutamia esimerkkejä siitä, miten käsityöperinne näkyy myös nykyaikaisissa tuotteissa. Perinteisten käsityötekniikoiden nouseminen suosioon tuntuu olevan aaltomaista liikettä. Muutama vuosi sitten alkoi ryijyn uusi tuleminen, ja sen suosio onkin kestänyt monta vuotta. Räsytatot ovat olleet myös nosteessa, samoin karjalaiset käsipaikat ja jo keskialjalta tunnettu neulakinnas. Kansallispuku on tuntunut olevan suomalaisille jotenkin pyhä, koskematon asia, mutta nyt senkin raidat ovat päässeet arkisempaan käyttöön, kuten villasukkiin. Sirpa Glad-Staf toteaa myös käsityöperinteen uusien käyttötapojen liikkuvan ajassa muodin lailla (Glad-

Staf, haastattelu 10.11.2011). Täkänä on ollut taka-alalla jo pitkään, ja tuotesuunnittelun aiheen rajauksen yhteydessä mietimmekin, alkaisiko se taas kiinnostaa ihmisiä. Seuraavassa alaluvussa kerron täkänästä tekstiilinä enemmän.

3.2 Täkänä osana suomalaista tekstiiliperinnettä

Täkänä on kangaspuissa kudottu tekstiili, joka muodostuu kahdesta päällekkäin olevasta, yleensä erivärisestä palttinasidoksisesta kankaasta, jotka sitoutuvat toisiinsa kuvioiden rajakohdissa (Silpala 1995, 168). Täkänä on ontelotekstiili eli kaksinkertainen kangas, joka muodostuu ylä- ja alaloimesta sekä ylä- ja alakuteesta. Kuviointi saadaan aikaan lastalla poimimalla, jolloin tekniikka mahdollistaa hyvinkin monimuotoisten ja rikkaiden kuvioiden syntyminen. Kutomiseen käytettyjen lankojen täytyy olla kestäviä, usein onkin käytetty kerrattua villalankaa tai pellavaa. (Kujala 1988.)

Täkänän kudontatekniikka on vanha. Pohjoismaissa täkänöitä on tehty jo melkein tuhannen vuoden ajan. Vanhimmat pohjoismaissa säilyneet täkänät ovat 1100- ja 1200-luvuilta Ruotsista ja keskiajalta Norjasta, mutta tiettävästi täkänöitä on tehty Kiinassa jo 200 eKr. Suomessa vanhimmat säilyneet täkänät ovat Marttilan kirkon ja Rauman kirkon täkänät. 1500-luvulla suomalaisissa linnoissa on ollut paljon villaisia täkänöitä, mutta 1600- ja 1700-luvuilla maininnat harvenevat ja jopa loppuvat. Yleisiä kuvioaiheita 1500-luvun täkänöissä ovat olleet tähdet, ruusut, kukkakuviot, linnut, pienet eläimet, neliöt, kaksinkertaiset ristit ja hannunvaakunat, ja sinipunainen värityys on ollut yleistä. (Silpala 1995, 171–174.) Linnoissa, kirkoissa ja kartanoissa on ollut täkänätekniikalla tehtyjä alttarivaatteita, seinävaatteita, vuodepeitteitä ja penkkityynyjä. Turun linnassa on vuoden 1555 inventaarion mukaan ollut 84 täkänää. Ajan säätyläiskodeissakin täkänä on ollut melko yleinen tekstiili. Täkänäperinteen häviämiseen 1700-luvulla on vaikuttanut ilmeisesti isovihan aiheuttama taloudellinen ja kulttuurinen kriisi. (Kujala 1988.)

1800-luvulla täkänän valmistaminen on elpynyt uudelleen, ilmeisesti kudontaoppaiden yleistymisen ansiosta (Silpala 1995, 171–174). Kujalan mukaan myös lisääntyneet yhteydet ja kudontakoulujen yleistyminen vaikuttivat innostuksen syttymiseen. Kansainvälisten kontaktien lisääntyminen ja teollisen langanvalmistuksen ja värjäyksen kehittyminen vaikuttivat täkänän uudistumiseen. (Kujala 1988.) Täkänöiden kudontataito onkin luultavasti levinnyt tavallisen kansan keskuuteen vasta 1800-luvulla (Spooft 2003, 68). Talonpoikaisväestön keskuudessa täkänöitä kudottiin vuodepeitteiksi, rekipeitteiksi, matoiksi, pöytäliinoiksi ja keinutuolinmatoiksi (Kujala 1988). Ilmeisesti täkänän valmistustaidon elpymässä ja leviessä 1800-luvun ja 1900-luvun taitteessa maahan on tullut myös keskieu-rooppalaisia kudontamalleja. Siihen viittaa kuvioaiheena käytetyt ruusut ja viiniköynnökset. Punaisen värin lisäksi täkänöissä on käytetty vihreää ja mustaa. Materiaalina on käytetty edelleen pääasiassa villaa. (Spooft 2003, 68.) Kukkakuviot, kasviköynnökset, kannuksenpyörät ja muut geometriset kuviot ovat vähitellen väistyneet saksalaisten biedermeier-aiheiden - kukkien, puiden, lintujen tieltä (Kujala 1988).

1800-luvun suomalainen tākänäkeskus oli Etelä-Pohjanmaalla. Tākänäitä esiintyi huomattavasti myös Hämeessä, jossa kudottiin ”tupla- eli tupulitākkejä”. Tākänät valmistettiin kerratuista villalangoista, ja niiden geometriset kuvioaiheet olivat usein sommiteltu lehti- ja kukkakehysten sisään. (Kujala 1988.)

3.3 Tākänä modernina sisustustekstiilinä

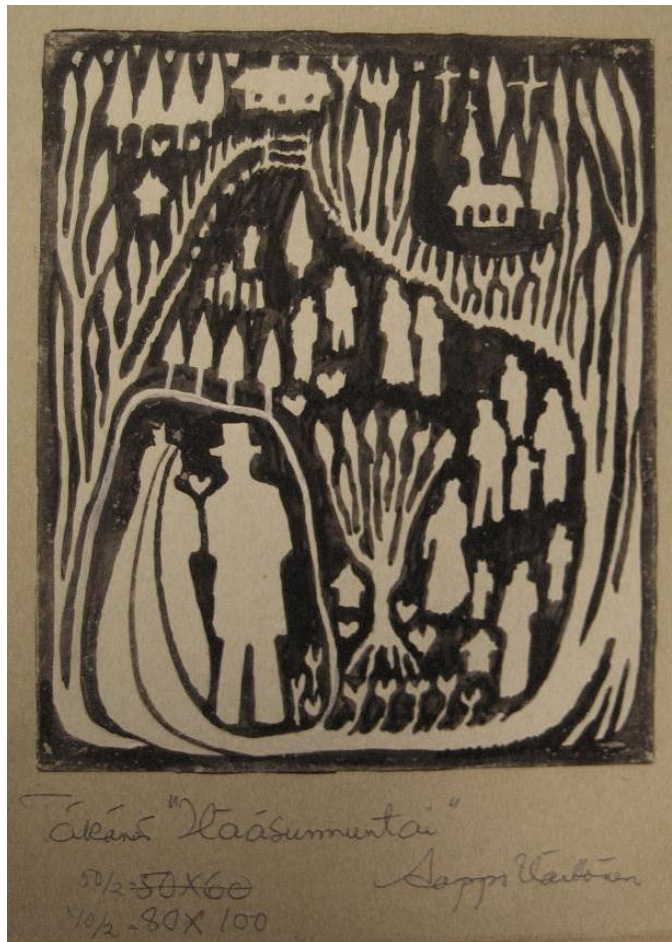
Kiinnostus tiettyihin tekstiileihin tuntuu ilmenevän sykleittäin. Tākänän kudonnasta löytyy artikkeleita, malleja ja työohjeita ainakin 1960- ja 1970-luvun käsi- ja taideteollisen alan lehdistä, jolloin se on ilmeisesti viimeksi ollut ”muodissa”. Tākänän suosiota selittää seuraava lainaus Omin Käsien -lehdessä vuodelta 1966:

”Menneinä vuosina tākänä on ollut suosituin sisustustekstiilimme sen jälkeen kun asuntojen pienentyessä ja elämän muutenkin kutistuessa ryijyn ympärilleen vaatimat tilat ovat asunnoissa käyneet ahtaiksi.” (Kontturi 1966, 6).

Uudemmat, maailmansotien jälkeen kudotut tākänät ovat pienempiä ja tarkoitettu seinävaatteeksi. Kuva-aiheet ovat rikkaita ja kertovia, ja ne ovat usein valmismallin mukaan kudottuja. (Spoof 2003, 71.) Kudontateknika johtuen tākänän kuviointia pystyy muuntelemaan muodin mukaan. 1900-luku toi tākänäihin vapaan sommittelun (Kontturi 1966). Kuvioaiheissa luovuttiin esimerkiksi aiemmin luonteenomaisesta reunakuvioista ja geometrisyydestä, ja kuvioita sommiteltiin pinta-alalle vapaasti.

Tākänästä tulee ainakin itselleni ensin mieleen seinätekstiili. Entisaikoina tākänää on kuitenkin usein käytetty myös esimerkiksi peittoina tai muissa käytännöllisemmissä tarkoituksissa. Ainakin köyhempien kansanryhmien keskuudessa villainen tekstiili on ollut ensisijaisesti lämmön tuoja, sitten vasta koriste. Omin Käsien -lehdessä (1966) esitetäänkin nykyajan tākänä kodin monipuolisena tekstiilinä, joka palvelee käyttäjäänsä mattona lattialla tai keinutuolissa, pöytäliinana tai koristeena seinällä (Kontturi 1966). Moderni tākänä on kuitenkin mielestäni ennen kaikkea ollut taidetekstiili, vaikka sillä jokin käyttötarkoitus sen lisäksi olisikin.

Taito Hämeen hallussa olevat tākänämallit on pääosin suunniteltu seinätekstiiliksi, ja niiden kuvioaiheita katsoessa ymmärrän tākänän funktion olleen ennen kaikkea kodin sisustuksessa ja koristamisessa. 1900-luvun tākänää voisi luonnehtia myös kuvioinniltaan vaihtelevaksi. Aiemmin käytetyistä perinteisistä kuvioaiheista, kuten hannunvaakunoista ja kukkakuviosta on luovuttu kuva-aiheiden moninaistuessa. Taito Hämeen arkiston tākänämalleihin on sommiteltu esimerkiksi puiden lehtiä, lintuja ja viljantähkiä. Tākänän kuva-aihe saattaa olla myös kokonainen rantamaisema tai hääpäivä, kuten Aappo Härkösen tākänäluonnoksessa ”Hääsunnuntai” (kuva 6).

Kuva 4. Aappo Härkösen täkänäluonnos (kuva: Maiju Havia)

4 TIEDONHANKINTAA KYSELLEN JA HAASTATELLEN

Informaation hankkiminen on kuvattu Anttilan (1992) tuotesuunnittelun mallissa niin sanotun tuumailuvaiheen yhteyteen. Informaatio koostuu esimerkiksi kokemustiedosta, viriketiedosta ja faktatiedosta. Anttilan mukaan tiedonhankinta toistuu myös tuotteen suunnittelun eri vaiheissa tarvittavan informaation saamiseksi. Anttila painottaakin olennaisen tiedon merkitystä suunnitteluprosessin onnistumiselle. (Anttila 1992, 129–130.)

Oleennaista informaatiota suunnittelutyötä ajatellen on mielestäni selvittää sekä sen tilaajan että tuotteen mahdollisten käyttäjien mielipiteitä tuotteesta. Tiedonhankinnan välineinä ovat asiantuntijan, Taito Hämeen toiminnanjohtajan Sirpa Glad-Stafin haastattelu ja tuotteen mahdollisille käyttäjille suunnattu kysely, joiden lisäksi tietoa etsittiin esimerkiksi alan kirjallisuudesta ja lehtiartikkeleista. Tiedonhankinta muodostui tässä suunnitteluprosessissa haastattelun ja kyselyn ohella perehtymisestä suunnittelun lähtökohtaan eli täkänään ja suunniteltavan tuotteen olemukseen eli kurssi-tuotteisiin sekä tuotesuunnittelun taustalla vaikuttavaan ilmiöön perinteen hyödyntämisestä käsityössä.

4.1 Kokemustieto

Empiirisen tiedon merkitystä käsityöllisen tuotteen suunnittelijalle ei voi ohittaa. Empiirinen eli kokemusperäinen tieto on suunnitteluprosessin perusrunko; suunnittelijan aikaisemmat kokemukset, elämäkokemus, tiedot ja taidot vaikuttavat prosessin etenemiseen ja sisältöön (Zeisel 1981, Anttilan 1992, 130 mukaan). Tuotesuunnittelu tapahtuu siis aina suunnittelijan ”silmälasiin” läpi. Tuotteen suunnittelussa vaikuttavat suunnittelijan asenteet, arvot, tunteet, jopa persoonallisuus (Anttila 1992, 130–131). Oma suunnitteluprosessiani värittävät varmasti esimerkiksi kokemukseni erilaisista käsityötekniikoista: mitkä ovat olleet minulle mielekkäitä, mitkä taas herättäneet negatiivisia tunteita? Mielekkääseen käsityökokemukseen on liittynyt oman kokemukseni mukaan esimerkiksi työskentelyn sopiva haastavuus, käsityön esteettinen miellyttävyys ja työn tarkoituksellisuus. Käsityön tekemisen nautinnollisuuden kannalta on tärkeää myös, että käytössä on oikeat työvälineet oikeille materiaaleille. Epämiellyttävimmät käsityömuistoni liittyvät juuri tilanteisiin, joissa työtä ovat hankaloittaneet vääränlaiset tekniikat ja kehnot välineet. Ajatusteni kulkuun vaikuttavat myös arvostamani asiat, kuten perinteet, luonnonläheisyys ja tietynlainen yksinkertaisuus.

Suunnittelussa tarvittavaa tietoa luonnehditaan kahdenlaiseksi. Mielikuvatiedon avulla suunnittelija pystyy hahmottamaan suunniteltavan kohteen ominaisuuksia ja punnitsemaan eri ratkaisuja jo mielessään, kun taas ”testitieto” on avuksi ratkaisujen hyviä ja huonoja puolia punnitessa. (Anttila 1992, 131.) Mielikuvatiedon olemassaolo edellyttää aiempaa kokemusta suunniteltavan kohteen materiaalista tai tekniikasta tai jonkin samankaltaisen esineen valmistamisesta. Kokemustieto syntyy siis vain tekemisen kautta; on vaikeaa arvioida esimerkiksi jonkin materiaalin huopumista, jos ei ole ikinä huovuttanut. Mielikuvatiedon avulla voi jo ennalta kuvitella mahdollisesti esiintyviä ongelmia tai haasteita, jotka testitieto sitten tämentää.

4.2 Asiantuntijahaastattelu

Taito Häme ry on minulle toimintaympäristönä jo ennestään tuttu, joten minulla on mielestäni melko hyvä pohjatieto yhdistyksen toiminnasta. Yhdistyksen toiminnanjohtajalla Sirpa Glad-Stafilla on paljon niin sanottua ”hiljaista tietoa”, kokemusta siitä, mikä on asiakkaiden keskuudessa ollut suosittua ja toimivaa. Ennen kaikkea hän tietää yhdistyksen toiveet ja tarpeet opinnäytetyötäni ajatellen.

Asiantuntijahaastattelua käytetäänkin usein erikoistietämyksen keräämiseen; asiantuntijoilta on mahdollista saada laaja-alaista tietoa jostain ilmiöstä. Haastattelu sopii aineistonhankintamenetelmäksi myös silloin, kun tarpeena on selvittää henkilöiden mielipiteitä, asenteita ja kokemuksia. (Anttila 1996, 230, 233.) Tärkeää tietoa suunnittelutyön kannalta ovat juuri tilaajan toiveet ja kokemukset asiakaskunnan mieltymyksistä sekä asiakkaiden omat mielipiteet.

Haastattelun etuna on se, että saatuja vastauksia voidaan syventää ja selventää lisäkysymyksillä tarpeen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Haastattelijalla on siis mahdollisuus taitojensa mukaan johdatella haastateltavaa puhumaan asioista, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia. Toisaalta haastattelu saattaa taas helposti lipua ”sivupoluille”, jos haastatteli ei riittävästi ohjaile haastateltavaa pysymään aiheessa.

Toteutin asiantuntijahaastattelun teemahaastattelun periaatteita noudatellen. Teemahaastattelua kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Haastattelun perustana ovat ennalta määrättyjen kysymysten sijasta tietyt tutkimuksen kannalta keskeiset teemat, joiden varassa keskustelu etenee. Teemahaastattelussa keskiöön nousevat ihmisten tulkinnat ja merkityksenannot asioista, ja vuorovaikutuksella on vaikutusta merkitysten syntyymiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47 - 48.) Haastattelu muodostuikin keskustelevaksi ja vapaamuotoiseksi tilanteeksi, jossa eri ilmiöiden merkityksiä pohdittiin osaksi myös yhdessä.

Haastattelun teemoja olivat **Taito Hämeen tuotevalikoima, Käsityökurssien sisältö, Taito Hämeen asiakkaat ja yhdistyksen suhde käsityöperinteeseen**. Teemat valikoituivat koskemaan aihealueita, joista halusin syvempää tietoa oman kokemustietoni ja muiden epävirallisten keskustelujen lisäksi. Haastattelua voidaankin ajatella eräänlaisena tiedonhankintahaastatteluna, jota voidaan käyttää Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 42) mukaan käytännön haastattelun ja tutkimushaastattelun yhteisnimityksenä.

Käsittelin haastattelun kirjoittamalla sen sana sanalta paperille. Koska aineistoa ei varsinaisesti analysoida, vaan käytetään ikään kuin lähdemateriaalina, en katsonut tarpeelliseksi kirjoittaa kaikkia haastattelijan väliään nähdymiä, vain varsinaisia sanoja sisältävät kommentoivat lauseet. Litteroidusta haastattelusta poimin tuotteen suunnitteluun ja opinnäytetyön taustateoriaan liittyvät teemat, jotka merkkasin aineistoon värikoodeilla.

Haastattelun avulla nousi esiin ajatuksia koskien sekä Taito Hämeen kurssitoimintaa että käsityöperinteen säilyttämistä ja käsityön arvostusta. Keskeiset aihealueet noudattelivat pääosin haastattelun teemarunkoa: vastaukset liittyivät **Taito Hämeen kurssituotteisiin, kursseihin ja kursseilla käyviin asiakkaisiin. Käsityön arvostusta ja perinteiden säilyttämistä** käsiteltiin myös laajemmassa kontekstissa. Haastatteluaineistoa käytän tuotesuunnittelutyöni taustateorianä; asiantuntijahaastattelun avulla saatua tietoa käytetään lähdemateriaalina. Haastatteluun on viitattu jo edellisissä, haastattelun teemoja käsittelevissä luvuissa.

4.3 Asiakaskysely

Kaupallista tuotetta suunnitellessa tärkeä tiedonlähde on myös tuotteen mahdolliset käyttäjät. Mahdollisia vaihtoehtoja käyttäjätiedon keruuseen olivat ryhmähaastattelu ja kysely.

Ryhmähaastattelu sopisi asiakasryhmän haastatteluksi, koska siten saadaan lyhyessä ajassa tietoa usealta ihmiseltä. Ryhmähaastattelu säästää aikaa, ja tilanteen voi pyrkiä luomaan vapaamuotoiseksi ja keskustelevaksi.

(Hirsjärvi & Hurme 2000, 61.) Koska ajalliset resurssit opinnäytetyön tekemiseen ovat niin rajalliset, ajattelin ryhmähaastattelun tulosten analysointiin menevän liian paljon aikaa. Lisäksi haastattelun toteuttamisessa oli kysymyksiä, joiden ratkaiseminen olisi ollut ehkä liian hankalaa ja vaahtunut kohtuuttoman paljon panostusta muiden tehtävien kustannuksella.

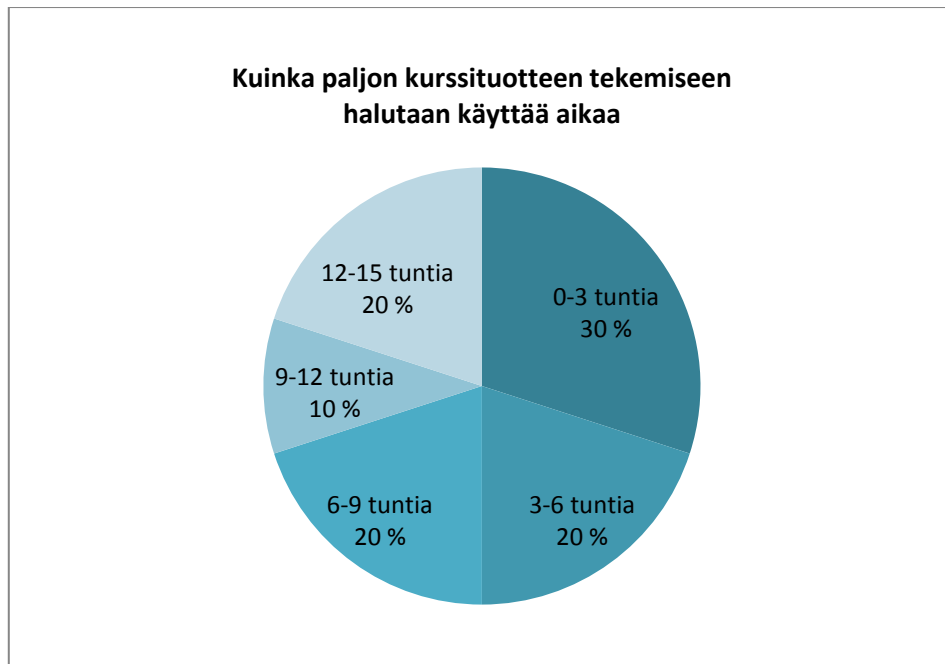
Kyselylomake on aineiston käsittelyn kannalta nopeampi tiedonkeruutapa kuin haastattelu. Koska kyselyissä usein käytetyt monivalintakysymykset ovat täsmälleen samoja, vastauksia voidaan vertailla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 188). Lomakekyselyn haittana esimerkiksi haastatteluun verrattuna on se, että valmiit vastausvaihtoehdot eivät niin hyvin kuvaa vastaajan todellista ajatusmaailmaa, kun taas haastattelun avulla saadaan kuvaavia esimerkkejä. Kyselylomakkeet sopivat parhaiten yksiselitteisten ilmiöiden kuvaamiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36 - 37.) Toisaalta kyselylomakkeeseen mahdollisesti laitettut avoimet vastausvaihtoehdot antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista ajatuksiaan myös vastausvaihtojen ulkopuolelta.

Lomakekyselyn helpon toteutustavan ja nopeahkon analysoinnin vuoksi se valikoitui lopulta tiedonkeruumenetelmäksi. Halusin vastaajien olevan nimenomaan Taito Hämeen kurssien osanottajia, sillä he ovat tuotteen mahdollista käyttäjäryhmää ja kiinnostukseni kohdistuu siksi juuri heidän mielipiteisiinsä. Lomakkeet jaettiin kahdella eri kurssilla. Ensimmäisellä kerralla en päässyt itse paikalle ja vastauksia tuli vain muutama. Toisen kurssin jälkeen palautuneita kyselylomakkeita oli yhteensä neljätoista kappaletta.

4.4 Kyselyn tuloksista

Kyselyn kysymyksiä suunnitellessa olin edennyt tuotesuunnittelutyössä niin pitkälle, että olin melko varma, että tuote tulisi olemaan seinätekstiili. Suunnittelin villakirjontatekniikan käyttämistä tuotteen kuvioinnissa. Minua mietitytti myös, kuinka nopeasti tekstiilin pitäisi olla valmistettavissa. Lomakkeen kysymykset koskivatkin tuotteen valmistukseen käytettyä aikaa ja villakirjonnan kiinnostavuutta ja seinätekstiiliin haluttuja ominaisuuksia. Kyselylomake on opinnäytetyön liitteenä 2. Seuraavaksi kerron kyselyn tuloksista tarkemmin.

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien mielipiteitä mahdollisen kurssituotteen tekemiseen kuluva ajasta. Etukäteen oli tiedossa, että tuote pitäisi valmistua kohtalaisen nopeasti, mutta halusin tarkentaa vastausta vielä asiakailta itseltään. Kysymys toteutettiin monivalintakysymyksenä, jossa oli viisi vastausvaihtoehtoa; lyhyin aika oli 0–3 tuntia ja pisin aikavaihtoehto 12–15 tuntia. Lisäksi vastauksia oli mahdollista antaa valmiiksi annettujen aikahaarukoiden ulkopuolelta avoimella vastauksella.

Kuvio 3. Kurssituotteen tekemiseen käytettävä aika

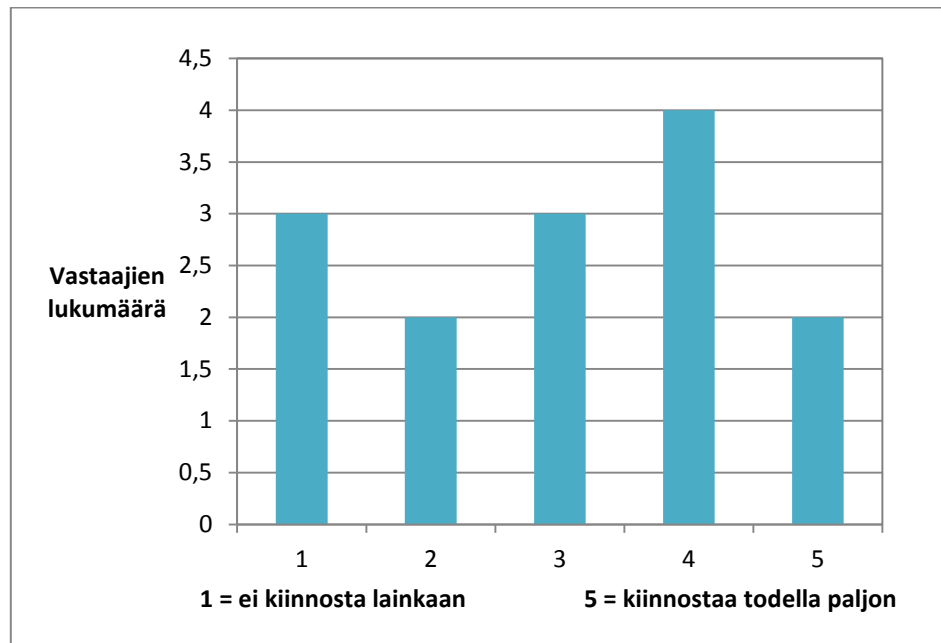
Vastauksia saatiin yhteensä 14, josta kahdeksassa oli vastattu pelkästään monivalintakysymykseen, kahdessa monivalintakysymystä oli selvennetty avoimella vastauksella ja neljässä vastattiin ainoastaan avoimella vaihtoehdolla.

Vastaukset jakautuivat melko tasaisesti (kuvio 3). Vaihtoehdot 3–6 tuntia, 6–9 tuntia ja 12–15 tuntia saivat kukin kaksi merkintää. Yhden vastaajan mielestä sopiva aika olisi yhdeksästä kahteentoista tuntia, kun taas kolme vastaajista oli sitä mieltä, että työ pitää saada valmiiksi alle kolmessa tunnissa. Vastausta 12–15 tuntia oli täsmennetty avoimella vastauksella, jossa todettiin, että aika voi olla pidempi tai lyhyempi. Avoimissa vastauksissa ilmeni myös, että aikaa voi kulua ”enemmänkin”. Vastauksissa mainittiin myös, että aikaa halutaan käyttää ”tarpeeksi, työ valmiiksi” ja ”sen verran että oppis tekemään, loput kotona”.

Kyselyn perusteella voi todeta, että suurin osa vastaajista odotti kurssituotteen olevan valmis viidessätoista tunnissa; osa vastaajista oli valmis käyttämään aikaa vain alle kolme tuntia ja osa taas enemmän. Vastauksissa nousi esiin myös se, ettei tuotteen tekemiseen kuluvalle ajalle kaikkien mielestä ollut niin suurta merkitystä – pääasia olisi se, että tuote tulisi valmiiksi. Yksi vastaaja mainitsi, että tekniikan ollessa uusi ensimmäinen työ ei saisi viedä liikaa aikaa, ettei siihen kyllästyisi. Vastausten perusteella voidaan ajatella, että osa kurssilaisista on valmis käyttämään enemmän aikaa tuotteen tekemiseen ja osa taas haluaa saada työn nopeasti valmiiksi.

Seinätekstiilin yhtenä toteutustekniikkana olisi mahdollisesti villakirjonta. Taito Hämeen kurssituotteissa kirjonta tekniikkana on vähemmistössä, mutta se tuntuu kiinnostavan ihmisiä taas enemmän. Kurssiohjelmistossa on kirjontastartti, jossa on mahdollista päästä kirjonnin makuun kirjomalla esimerkiksi tyyny tai kirjankannet pesuvillapohjalle (Taito Häme 2012). Kirjonta antaa myös mahdollisuuden luoda yksinkertaisella ja helpolla

tekniikalla näyttävää jälkeä. Halusinkin selvittää tuotteen mahdollisten käyttäjien kiinnostusta villakirjontaan.

Kuvio 4. Villakirjonnin kiinnostavuus asteikolla 1 - 5

Kiinnostusta villakirjontaa kohtaan kysyttiin monivalintakysymyksellä, jossa oli mahdollista ilmaista oman kiinnostuksen taso asteikolla yhdestä viiteen (1 = ei kiinnosta lainkaan – 5 = kiinnostaa todella paljon). Selitys omalle mielipiteelle oli myös mahdollista antaa avoimen vastausvaihtoehdon avulla. Villakirjontaa selvennettiin kysymyksessä kirjonnaksi villakankaalle villalangalla esimerkiksi etu-, varsi- ja laakapistoin. Vastauksia saatiin yhteensä 14 kappaletta, eli kaikki vastaajat olivat vastanneet kysymykseen.

Vastauksia jakautui jokaiselle kohdalle (kuvio 4). Kolme vastaajista ei kokenut villakirjontaa lainkaan kiinnostavaksi tekniikaksi (vaihtoehto 1). Suhtautumisen taustaksi nimettiin esimerkiksi villa-allergia ja tekniikan liika tarkkuus. Asteikon kohdat kaksi ja kolme saivat yhteensä viisi merkintää; jonkin verran kiinnostavaksi oli mainittu keinutuolin maton valmistaminen. Melko paljon kiinnostuneita (vaihtoehto 4) oli määrällisesti eniten eli neljä vastaajaa; villakirjonta nimettiin kiinnostavaksi tekniikaksi koska se oli uusi asia. Kahta vastaajista villakirjonta kiinnosti todella paljon (vaihtoehto 5).

Villakirjonta käsityötekniikkana jakoi myös mielipiteitä. Jos vastausvaihtoehdot yksi (ei kiinnosta lainkaan) ja kaksi (ei kiinnosta juuri lainkaan) ymmärretään negatiivisena suhtautumisena ja vastausvaihtoehdot kolme (kiinnostaa jonkin verran), neljä (kiinnostaa melko paljon) ja viisi (kiinnostaa todella paljon) positiivisena suhtautumisena, niin negatiivisesti villakirjontaan suhtautuu viisi vastaajaa (36 %) ja positiivisesti suhtautuvia vastaajia on yhdeksän kappaletta (64 %). Vastauksiin saattaa vaikuttaa villakirjonnin mieltäminen monimutkaiseksi, hitaaksi ja tarkkuutta vaativaksi työkseen, kuten vanhoissa rekipeitoissa tai suurissa seinävaatteissa. Toi-

saalta vastauksissa näkyy, että kiinnostusta koetaan myös rekipeiton tekemiseen, mutta toisaalta villakirjonnan koetaan olevan liian tarkkaa. Vastaajista yli puolet osoittaa jonkinasteista kiinnostusta tekniikkaa kohtaan. Vastausten perusteella uskallan ajatella villakirjontaa yhtenä valmistustekniikkana. Sen pitää kuitenkin olla toteutettavissa kohtalaisen helposti ja nopeasti.

Avoimella kysymyksellä pyydettiin kuvailemaan, millaisen kodin seinätekstiilin kurssilainen haluaisi valmistaa. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista ajatuksensa omin sanoin ja tuoda esiin keskeiset ja tärkeät asiat (Hirsjärvi ym. 2001, 188). Kysymyksen tueksi oli annettu sanoja kuten koko, materiaali, tekniikka, värimaailma, työn vaikeusaste, kuvioaiheet hillittyjä ja pelkistettyjä vai koristeellisia ja runsaita. Kysymykseen vastasi kaksitoista vastaajaa. Valmistamisen helppous toistui neljässä vastauksessa ja ryijyyn oli mieltynyt viisi vastaajaa. Paperinarusta materiaalina piti kaksi vastaajaa, ja yksi oli maininnut villan. Värimaailmaa kuvaavia sanoja olivat *luonnonvaaleat murretut, valkoinen, musta, harmoniset värit, värimaailma ruskea/beige, hillitty, värikäs, maavärit*. Kuvioaiheita kuvailtiin sanoilla *hillittyjä, pelkistetyt, moderni malli, selkeä ja esim. etniset mallit kuvioissa*. Tekstiilin koko sai vastaajien mukaan olla isohko (*1m x 1m, 120 x 130, 35 x 110, 90 x 120*) tai koostua useammista pienemmistä tekstiileistä.

Käyttäjäkyselyyn vastasi neljätoista Taito Hämeen kurssilla ollutta ihmistä. Taustakysymyksen avulla selvisi, että useimmat vastaajista olivat naisia. Kaikki vastaajat olivat yli kolmekymmentävuotiaita – neljä vastaajista oli alle viisikymmentävuotiaita ja kymmenen vastaajaa yli viisikymmentävuotiaita. Käyttäjäkyselyn vastausten avulla sain tietoa, jonka avulla pystyin tekemään päätöksiä tuotteen ominaisuuksien suhteen. Vastaukset tukivat pääosin omia ennakkokäsityksiäni ja asiantuntijahaastattelun avulla saatua tietoa asiakkaiden mieltymyksistä. Yllättävää oli, että asiakkaat olivat valmiita valmistamaan isohkojakin tekstiileitä. Oma ideaani tuotteen toteutuksesta tuki se, että vastauksissa oli mainittu myös kiinnostus useista tekstiileistä koostuvaan sarjaan.

5 TUOTTEEN SUUNNITTELUPROSESSI

Edelliset luvut ovat sisältäneet taustatietoa suunnittelutyöhöni vaikuttavista ilmiöistä; tähänöistä, Taito Hämeen käsityökursseista ja asiakkaista sekä käsityöperinteen merkityksestä ja sen näkymisestä nykyaikaisissa tuotteissa. Edellä on myös kuvattu tuotesuunnitteluun kuuluvan tiedonhankinnan toteutus ja sen tulokset. Seuraavaksi keskitytään itse tuotesuunnitteluprosessin kuvaamiseen.

Käsityön suunnitteluprosessi on monimutkainen kokonaisuus. Käsityölliselle suunnittelulle on ominaista, että suunnittelijana on vain yksi henkilö. Käsityöllinen suunnittelu eroaa näin teollisesta suunnittelusta, jota yleisimmin on tekemässä joukko erikoistuneita asiantuntijoita. Käsityön suunnittelijallakin on usein jokin joukkio, joka voi toimia palautekanavana,

mutta päävastuu suunnittelun kaikista alueista on suunnittelijalla itsellään. Käsityön suunnittelijan on hallittava monia eri osa-alueita, tiedonhankinnasta ja materiaalitietoudesta teknisen toteutuksen hallintaan, työn organisointiin ja taloudellisten rajoitteiden huomioimiseen. (Anttila 1992, 107 - 108.)

Käsityön suunnittelu vaatii siis osaamista monelta eri osa-alueelta. Suuri osa tästä osaamisesta on tekemisen kautta sisäistynyttä asiantuntemusta, hiljaista tietoa. Käsien tekemällä syntyy aistimuksellista tietoa siitä, miten materiaalit käyttäytyvät eri olosuhteissa ja erilaisilla työvälineillä. (Seitamaa-Hakkarainen 2006, 189.) Kokemuksen kautta kertyneen tiedon avulla suunnittelija osaa valita oikeat materiaalit ja toteuttaa työn parhaimmiksi katsomillaan tekniikoilla niin, että myös tuotteen visuaaliset ominaisuudet on huomioitu. Suunnittelu onkin usein ymmärretty tuotteen visuaalisten ja teknisten ominaisuuksien yhteensovittamiseksi. Suunnittelu on sekä taiteellista että taidollista toimintaa (Seitamaa-Hakkarainen 2006, 187).

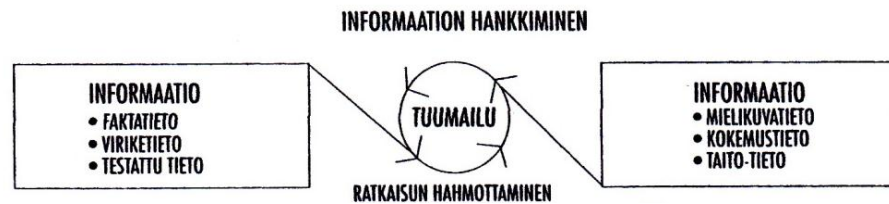
Seuraavissa alaluvuissa käsittelen omaa tuotesuunnitteluprosessiani reflektoiden sitä Pirkko Anttilan (1992) esittelemään käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin malliin (kuvio 2 sivulla 4). Tarkoitukseni ei ole pyrkiä toteuttamaan suunnitteluprosessiani mallia mukailen - mielenkiintoni kohdistuu siihen, miten Anttilan mallin eri osa-alueet ilmenevät oman suunnitteluprosessini eri vaiheissa. Anttilan käsityöllisen suunnittelun mallia on käytetty useiden tuotesuunnittelupainotteisten opinnäytetöiden taustateorianä ja se on omaksuttu käsityötieteessä melko kriitikkömästi (Kröger 2003, 107). Anttilan mallia on kritisoitu siitä, ettei se ota huomioon taidon ja materiaalin merkitystä prosessin suuntaajana (Kaukinen 1997, Krögerin 2003, 107 mukaan). Kojonkoski-Rännäli (1995, 59, Krögerin 2003, 103 mukaan) on eri tuotesuunnittelumalleja vertaillaessa huomannut, ettei mallissa myöskään erotella visuaalista ja teknistä suunnittelua.

5.1 Ideointia mielikuvien maailmassa

Pirkko Anttila on nimennyt käsityöllisen suunnitteluprosessin ensimmäisen vaiheen tuumailuksi. Anttila kokee sanan kuvaamaan hyvin suomalaisille tuttua tapaa pysähtyä hetkeksi työn ääreen, ajatusten äärelle. Tuumailu ei nimestään huolimatta ole aina yksinäistä pohdiskelua, vaan siihen osallistuvat kaikki tahot, jota asia koskee. (Anttila 1992, 142). Omassa suunnittelutyössäni tuumailuun osallistuva taho oli itseni lisäksi työn toimeksiantajan edustaja. Työn laajuutta ja sisältöä hiottiin myös yhdessä toimeksiantajan ja opinnäytetyön ohjaajien kanssa opinnäytetyön suunnitteluseminaarissa.

Tuumailun tarkoituksena on tuoda erilaisia mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja esiin neuvottelemalla asianosaisten kanssa (Anttila 1992, 142). Toimeksiantajalla oli selkeä tarve saada hyötykäyttöön vanhat käsityömallit, jotka sillä hetkellä olivat käyttämättöminä kansioissa. Neuvotteluja käytiin jo työn aloittamisesta lähtien, kun mietimme yhdessä, mikä molempia hyödyttävä aihe voisi olla. Päätettiin, että opinnäytetyön tuloksena syntyisi

tuote, jonka suunnittelun lähtökohtana olisivat Taito Hämeen hallussa säilyneet vanhat käsityömallit ja ohjeet.

Kuvio 5. Tuotesuunnitteluprosessin ensimmäinen vaihe (Anttila 1992, 111)

Käsityöllisen suunnittelun lähtökohtina olivat työn toimeksiantajan toiveet, omat mielenkiinnon kohteet ja koulutusohjelman asettamat vaatimukset ja rajoitteet opinnäytetyölle. Olimme yhdessä toimeksiantajan kanssa luoneet tavoitteen suunnittelulle. Tuumailuvaiheen olennaisena tehtävänä olisi luoda alkumielikuva siitä, miten tähän tavoitteeseen päästäisiin. Tuote on käsityöllisessä suunnittelussa aina olemassa ensin ajatuksen tasolla ja saa muodon vasta psyykkisen ja käytännöllisen toiminnan myötä (Anttila 1992, 122).

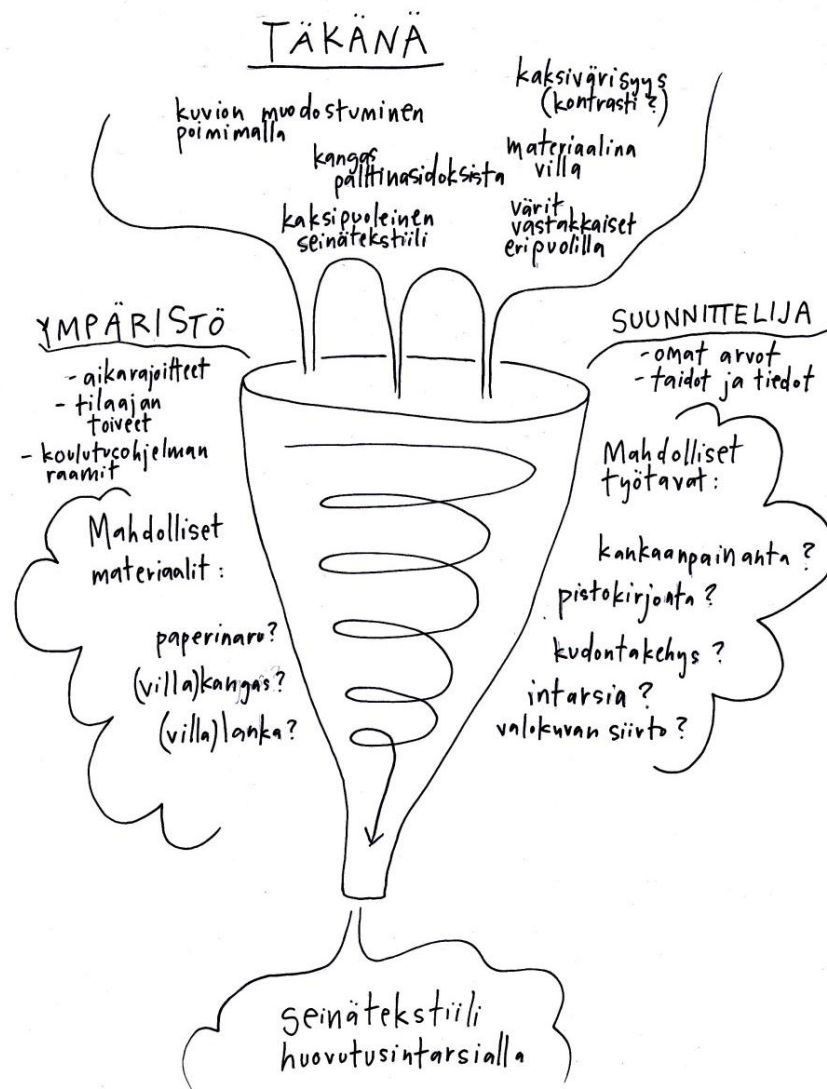
Tavoitekuvaan kuuluu kahdenlaisia mielikuvia: mielikuvia toiminnasta itsestään (operatiivinen) sekä toiminnan kohteesta (orientoiva) (Anttila 1992, 122). Käsityön suunnittelija miettii samanaikaisesti, millainen tuote voisi olla ja toisaalta miten se voitaisiin valmistaa. Mielikuvien kahdenlaisuus liittyy mielestäni juuri suunnittelun visuaaliseen ja tekniseen ulottuvuuteen – hyvällä suunnittelijalla tulee olla sekä teknistä osaamista että visuaalisia taitoja. Näiden kahden ulottuvuuden yhteen liittämisen vaatii usein luovaa ongelmanratkaisua.

Orientaatiomielikuvan syntyminen vaatii nimensä mukaisesti orientoitumista eli suuntautumista aiheeseen, joka taas edellyttää tiedonhankintaa. Käsityölliselle suunnittelulle ominainen tietolähde on empiirinen eli kokemusperäinen tieto, joka käsityöntekijälle on karttunut tekemisen ja kokeilemisen kautta. Kokemustiedolla on vahva merkitys myös operatiivisen mielikuvan muodostamisessa; sen avulla suunnittelija käsittelee esimerkiksi materiaalien ominaisuuksia, omia suoritusedellytyksiään ja työjärjestyksen eri vaiheita. Mielikuvien syntymiseen vaikuttavia sisäisiä tekijöitä ovat psykologisten tekijöiden lisäksi myös elämäkatsomukseen, arvoihin ja asenteisiin liittyvät tekijät sekä esteettiset ja eettiset tekijät. (Anttila 1992, 129 - 131.) Oma kokemustietoni koostuu esimerkiksi käsitöistä, joita olen tehnyt ja kokeillut opintojeni aikana tai sitä ennen. Mielikuvien syntymiseen vaikuttivat myös käsityöhön liittyvät ideat, joita olen nähnyt – ja ennen kaikkea joita olen pitänyt niin mielenkiintoisina, että ne ovat painautuneet muistiini. Arvot ja asenteet kertovat siitä, mikä on suunnittelijan mielestä oikein ja hyvää, ja ne voivat liittyä myös käsityötekniikoihin ja materiaaleihin. Käsityömateriaalien esteettiset ominaisuudet vaikuttavat materiaalin valintaan, samoin kuin niiden eettisyys.

Sisäisten tekijöiden lisäksi mielikuvien luomiseen vaikuttavat ulkoiset tekijät, joihin kuuluu mm. sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, taloudelliset tekijät ja käytettävissä olevat materiaalit, koneet ja laitteet (Anttila

1992, 129 - 132). Suunnittelutyöhöni vaikuttaa ennen kaikkea ympäristö, johon olen tuotetta luomassa: tuotteen tulee ennen kaikkea sopia ympäristöönsä eli tuotteen tilaajan muiden kurssituotteiden joukkoon. Toimeksiantaja on määrittänyt löyhästi myös materiaalit, joita työssä käytetään, sillä niiden pitää löytyä heidän tuotevalikoimastaan. Tuotteen visuaalisen ilmeen täytyy olla toisaalta toimeksiantajan tuotevalikoimaan sopiva. Taloudellisina rajoituksina ovat tuotteen materiaalikustannukset, jotka eivät saa kohota liian kalliiksi.

Ideointi tapahtui omassa suunnitteluprosessissani hitaasti. Oman tuntemukseni mukaan ideointi oli käynnissä jatkuvasti usean viikon ajan, siitä lähtien, kun suunnittelutehtävä oli selvinnyt. Ideointi ja pohtiminen eivät tietystikään olleet päällimmäisenä mielessä koko ajan, vaan välillä aktiivisempänä ja välillä taustalla. Ideoinnin jatkuvuuteen vaikutti varmasti osaltaan se, että kotimme seinällä riippuu tänään. Sen näkeminen ja katseleminen oli jokapäiväistä, ja se oli sijoitettu vieläpä niin oivallisesti, että usein näin tänään melkein ensimmäisenä aamulla ja viimeisenä illalla.

Kuvio 6. Ideointi suppilossa

Kuvio 6 valottaa ideoinnin kulkua yksinkertaistettuna. Ideoinnin lähtökohdista olivat tänään ominaisuudet. Tänään tunnistaa siitä, että poimimalla muodostettu kuvio on samanlainen molemmilla puolilla, mutta värit vaihtuvat vastakkaisiksi eri puolilla. Kankaan materiaalina on tyypillisesti villa ja se on palttinasidoksista. Täkönä käytetään yleensä seinätekstiilinä. Täkönä ominaisuudet ja omat osaamiseni eri käsityötekniikoista muodostuivat päässäni ideoiksi mahdollisista toteutustekniikoista. Toteutustekniikka pitäisi olla itselleni jossain määrin tuttu, sillä opinnäytetyön ajalliset resurssit eivät riittäisi kokonaan uuden tekniikan opettelemiseen. Ideoinnin tueksi tarvitsin jo olemassa olevaa kokemustietoa, sillä sen hankkiminen ajan puitteissa ei olisi mahdollista. Ideoihin vaikutti myös tilaajan antamat suositukset materiaalin ja valmistustekniikan suhteen, niiden pitäisi olla Taito Hämeen tuoteryhmään sopivia.

Villasta mieleeni tuli ensimmäisenä huovutus, sillä se on itselleni läheinen tekniikka. Toisaalta palttinasidoksinen kangas mahdollistaa lankoja laskevan kirjonnin esimerkiksi villalangalla. Vanhoista malleista mukailtu kuvio on tuotteessa keskeisessä osassa, joten tekniikan tuli olla sellainen, että se mahdollistaa tekstiilin kuvioinnin. Kankaanpainanta villakankaalle olisi ollut yksi mahdollinen vaihtoehto. Koska tänään valmistetaan kutomalla kangaspuissa, pohdin myös miten kudontakehyksellä saisi kudottua vastaavanlaisen tekstiilin helpommin ja nopeammin.

Mielestäni oli tärkeää, että uusi tuote sisältää samoja elementtejä kuin tänään, jotta sen ”juuret” ovat nähtävissä muutenkin kuin ajatuksen tasolla. Ajatus intarsiahuovutustekniikan käyttämisestä tuotteen valmistuksessa nousi mieleeni jo aika varhaisessa vaiheessa. Intarsiahuovutus tunnetaan myös mosaiikkitekniikan nimellä. Tekniikan avulla voidaan tehdä selvärajaisia kuvioiteja, jotka ovat samassa tasossa ja saman paksuisia. Jatkoin kuitenkin muiden vaihtoehtojen etsimistä, mutta lopulta päätin ryhtyä tutkimaan mahdollisuuksia, joita intarsiahuovutus antaisi. Valitsin intarsian, koska yhtäläisyyksiä tänäänvalmistustekniikan kanssa oli useita. Materiaali olisi molemmissa villa, ja tekniikka mahdollistaisi kuvion muodostamisen niin, että se toistuisi tekstiilin molemmilla puolilla vastakkaisilla väreillä. Intarsiahuovutus olisi myös nopea ja helppo tekniikka, jos se toteutettaisiin esivillasta eli kevyesti neulahuovutetusta villalevystä, josta on helppo leikata erilaisia muotoja.

Ideani joutui heti koetukselle: huovutus tekniikkana ei mielestäni sopinut Taito Hämeen kurssituotteiden joukkoon. Veden ja saippuan kanssa toimiminen ei myöskään onnistu ihan joka kodissa. Kurssituotteen olisi hyvä olla sellainen, että tekemistä pystyy jatkamaan helposti kotona. Taito Hämeen myymälästä löytyikin materiaaliksi pesuvilla eli purkautumattomaksi huovutettu villaneulos. Pesuvillaa on saatavissa Taito Hämeen myymälästä useissa eri väreissä, ja sitä myydään metritavarana. Intarsiatekniikkaa voisi käyttää myös valmiiksi koneellisesti huovutetun villakankaan kuvioimiseen.

Tekstiilimateriaalin kuvioinnissa intarsia on melko harvinainen tekniikka, eikä siitä löydy kovin paljon ainakaan suomenkielistä kirjallisuutta. En itsekään ollut kokeillut koskaan käytännössä intarsiatekniikkaa, joten oli

vielä epäselvää, olisiko tekniikan käyttö edes mahdollista keittovillan kuvioinnissa. Printti & Pisto -nimisessä tekstiilien suunnittelua ja kuviointitekniikoita esittelevässä kirjassa on paneuduttu intarsiakoristelun käyttöön esimerkiksi käsin huovutetun materiaalin tai vanutetun neuleen kuvioinnissa. Kirjan määritelmän mukaan ”intarsia eli upotuskoristelu on kuviointitapa, jossa pohjamateriaalista poistettu kuvio korvataan samanmuotoisella, toisen värisellä tai toista materiaalia olevalla kuviolla”. Intarsiatekniikalle on myös ominaista, että kuvio leikataan yhtäaikaaisesti kahdesta eri värisestä materiaalista, ja niiden paikkoja vaihdetaan. Näin säästetään myös materiaalia. (Mentu ym. 2010, 128.)

5.2 Mielikuva tarkentuu

”Mitä täsmällisemmin mielikuva ennakoi tulevaa, sitä tehokkaampi on valmiustila” (Anttila 1992, 127). Ymmärrän lauseen niin, että mitä pidemmälle tuote on suunniteltu mielikuvien tasolla, sitä vähempi on varsinaisten kokeilujen tarve konkreettisella tasolla. Kokemustiedon avulla suunnittelija voi punnita erilaisia toteutusvaihtoehtoja, mahdollisia ongelmakohtia, materiaalin sopivuutta ja muita tuotteen ominaisuuksia jo mielessään. Toisaalta Anttila (1992, 129) toteaa, että pitkälle kehitellyt ennakkomielikuvat muodostuvat usein melko pysyviksi, ja niistä on pystyttävä myös irrottautumaan uusien ideoiden löytämiseksi.

Seuraavassa tarkastelen tuotteen funktiokokonaisuutta Anttilan (1992) soveltaman Viktor Papanekin (1984) mallin mukaan. Pohdin tuotteen eri funktioiden avulla niitä vaatimuksia, mitä tuotteen ja sen valmistusprosessin tulee täyttää. Valmistusprosessin suunnittelu on tärkeässä osassa, kun suunnitellaan tuotetta toisten valmistettavaksi. Tuotteen eri funktioita ovat *käytön, tarpeen, tekniikan, estetiikan, assosiaatioiden ja telesiksen* funktiot. (Anttila 1992, 148.)

Käyttö

Tuotteen tulee olla käytettävissä kurssituotteena, eli sen tulee täyttää toimeksiantajan asettamat vaatimukset. Tuotteen on oltava suhteellisen helpposti ja nopeasti valmistettava, yksinkertaisilla työvälineillä niin, että sen tekemistä voi jatkaa myös kotona. Valmiin tuotteen pitää myös sopia käyttötarkoitukseltaan nykyaikaiselle ihmiselle, nykyaikaiseen kotiin.

Tarve

Kurssituotteen valmistamisen täytyy olla sopivan haastavaa, jotta se mahdollistaa oppimisen tarpeen, toiminnan tarpeen ja sosiaalisten kontaktien tarpeen tyydyttymisen. Sisustustuotteena tekstiili vastaa myös kauneuden tarpeeseen. Tuotteen valmistusmenetelmien suunnittelussa täytyy huomioida turvallisuuden tarpeet.

Tekniikka

Käytettävän materiaalin pitää olla laadukasta ja mahdollistaa siistin lopputuloksen aikaansaaminen. Mahdollisten työohjeiden on oltava niin selkeitä

ja informatiivisia, että tuote on mahdollista valmistaa itsenäisesti niiden avulla. Tuote on pystyttävä valmistamaan helposti omaksuttavaa tekniikkaa käyttäen, johon ei tarvitse suuria ja kalliita erikoisvälineitä. Tuotteen valmistuskustannuksien täytyy pysyä alhaisina (kurssimaksu ja materiaalikustannukset yhteensä alle 50 €).

Estetiikka

Tekstiilin täytyy olla esteettisiltä ominaisuuksiltaan mahdollisimman moineen makuun sopiva, eli mielestäni väreiltään ja muotokieleltään selkeä ja harmoninen, ”helposti katseltava”. Anttilan (1992, 166) mukaan esteettisen tunnetilan herättää merkityksiä sisältävä muoto. Tuotteen estetiikka muodostuu myös laadukkaista materiaaleista ja viimeistellystä lopputuloksesta.

Assosiaatiot

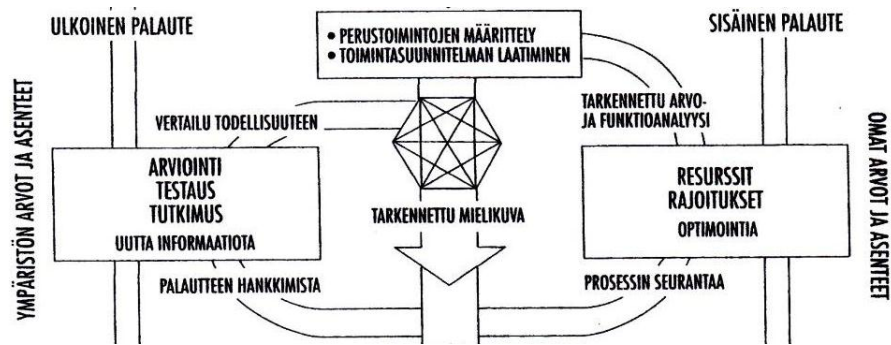
Tuote herättää mielleyhtymiä tänään, ehkäpä myös muistoja jostain tutusta tekstiilistä menneisyydessä. Assosiaatioiden muodostumiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi mahdollisen pakkauksen teksteillä ja kuvilla. Tuotteen valmistaminen itse kurssilla mahdollistaa myös eräänlaisen elämyksen tallentamisen.

Telesis

Telesis tarkoittaa ”harkittua, tarkoituksellista luonnon ja yhteiskunnan prosessien käyttöä tiettyjen tarkoitusten saavuttamiseksi” (Viktor Papanek 1970, Anttilan 1992, 169 mukaan). Anttila (192, 169) liittää myös kunkin aikakauden ajanhenkeä ilmentävän muotoilun kielen osaksi käsitteen sisältöä. Tuotteen funktio on tuoda nykypäivän käsityöharrastajille ”terveisii” vanhasta käsityötekniikasta, mutta samanaikaisesti tuotteen pitää sopia tyyliltään sekä tähän aikaan että ympäristöönsä. Sen pitää olla sekä visuaalisilta ominaisuuksiltaan että valmistustekniikaltaan liitettävissä Taito Hämeen tuotevalikoimaan.

5.3 Mielikuvamaailmasta todellisuuteen ja takaisin

Suunnittelutehtävän kirkastuessa syntyneitä mielikuvia täytyy tietysti testata käytännössä, jotta nähdään onko niitä mahdollista toteuttaa. Anttilan tuotteen suunnittelun mallissa (kuviokuva 7) tähän toimintakierrokseen kuuluvat tuotteen perustoimintojen määrittely ja toimintasuunnitelman laatiminen. Vaihe sisältää myös resurssien ja rajoitusten optimointia, arviointia, testausta ja tutkimusta. (Anttila 1992, 111.)

Kuvio 7. Mielikuvien toteuttamisen testausta

Tuotteen perustoimintojen määrittely tarkentuu aikaisemmin kuvatun tuotteen funktioanalyysin avulla. Ennen valmistustapojen testaamista täytyykin olla selvillä, mitä tuotteelta odotetaan ja mitkä ovat sen perusvaatimukset. Tässä vaiheessa sovitettiin yhteen edellisessä luvussa kuvattuja tuotteelle asetettuja vaatimuksia ja omia mielikuviani tuotteen ulkonäöstä ja sen valmistustavoista. Mielikuvien toteuttamiskelpoisuutta arvioitiin materiaali- ja tekniikkakokeiluiden avulla. Uutta tietoa tässä vaiheessa saatiin myös toimeksiantajan ja opinnäytetyön ohjaavan opettajan antamasta palautteesta sekä asiakaskyselyn tuloksista. Nämä ainekset yhdessä muotoutuivat tarkemmaksi mielikuvaksi suunniteltavasta tuotteesta. Seuraavassa luvussa kerrotaan tarkemmin tekemistäni kokeiluista ja johtopäätöksistä.

5.3.1 Materiaalin ja valmistustekniikoiden testausta

Käsityön suunnitteluprosessi kuvataan Anttilan (1992, 111) mallissa toistuviksi kierroksiksi, joissa uuden tiedon avulla päästään aina lähemmäs ja lähemmäs optimaalista ratkaisua. Käytännön kokeiluja tehdessä kierrokset tuntuivat vain tihenevän. Uusia ideoita ja ratkaisuvaihtoehtoja pulppuaa, kun mielikuvien tasolta pääsee käsiksi itse materiaaliin.

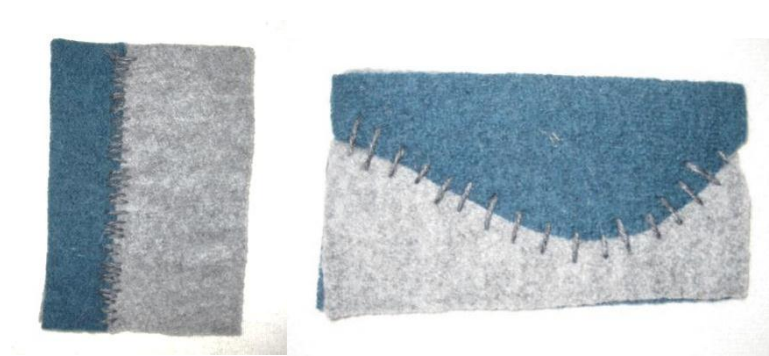
Suunnitteluvaiheen tarkoituksena on saada selville, millaisilla työmenetelmillä, välineillä ja materiaaleilla työ on mahdollista toteuttaa. Materiaali- ja tekniikkakokeilujen avulla tutkitaan alustavassa suunnittelussa syntyneiden mielikuvien vastaavuutta todellisuuden kanssa. Onko niitä mahdollista todellisuudessa toteuttaa?

Tässä vaiheessa materiaaliksi oli päätetty pesuvilla, joka on koneellisesti purkautumattomaksi vanutettua villaneulosta. Pääasialliseksi valmistusmenetelmäksi olin päättänyt intarsiatekniikan soveltamisen, mutta ajattelin kirjannon tuovan myös mahdollisuuksia kuviointiin. Kokeilin täkänämäisen lopputuloksen syntymistä asettamalla päällekkäin kaksi eriväristä pesuvillapalaa ja leikkaamalla niihin yhtäaikaaisesti sauman. Sauman toisen puolen ala- ja yläkappaleet vaihtaisivat paikkaa, jolloin syntyisi kaksivärinen pinta, joka olisi vastakkaisen värinen kappaleen eri puolilta. Sauma yhdistettäisiin niin, että kaikki kappaleet kiinnittyisivät toisiinsa yhdellä saumalla.

Aloitin tekniikkakokeilut kokeilemalla pienille pesuvillapalasilte erilaisia vaihtoehtoja. Leikkasin pieniä koekappaleita, joissa kaksi eriväristä palaa oli päällekkäin. Kokeilin erilaisia pistoja ompelulangalla, puuvillalangalla ja villalangalla leikkaamiini suoriin ja kaareviin saumoihin. Samoihin koetilkkuihin oli mahdollista kokeilla myös erilaisia reunan huolitteluja ja kirjontapistoja. (Kuvat 5–11).

Testaamisen tavoitteena oli saada tietoa

- intarsiatekniikan toimivuudesta ja käyttömahdollisuuksista
- pesuvillan käyttäytymisestä leikatessa ja ommeltaessa
- käsinompelupistojen kirjontapistojen ommeltavuudesta ja ulkonäöstä
- eri lankatyypin ommeltavuudesta ja ulkonäöstä
- erilaisten saumojen kestävydestä
- reunan huolittelun mahdollisuuksista.

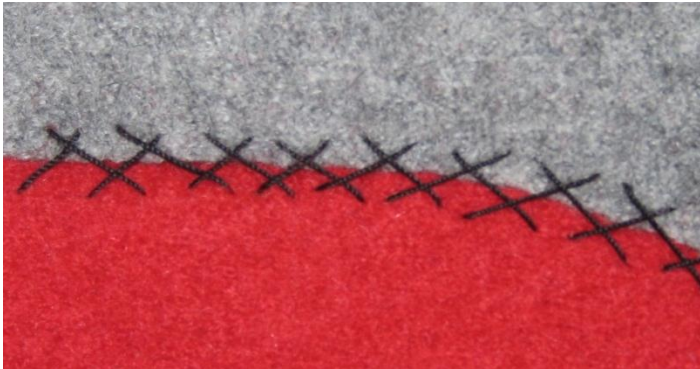
Kuva 5. Aivipistoja kappaleiden yhdistämisessä

Kuva 6. Vuoropistoja kaarevassa saumassa

Kuva 7. Sidepisto kaarevassa saumassa

Kuva 8. Aitapisto kappaleiden yhdistämisessä

Kuva 9. Pesuvillaan leikatun aukon reunustaminen laakapistoilla

Kuva 10. Reunan huolittelu ketjusilmukoin virkkaamalla

Kuva 11. Reunan huolittelu kiinteillä silmukoilla

Materiaali- ja tekniikkakokeilujen tekeminen on tärkeää, jotta työn onnistumiseen vaikuttavat tekijät saataisiin mahdollisimman hyvin selville. Kuten aikaisemminkin on todettu, suunnittelijan taidot ja tiedot vaikuttavat siihen, kuinka hyvin tuotteen suunnittelu onnistuu ajatuksen tasolla. Itselteni ilmeni kokeiluvaiheessa muutamia asioita, joita en osannut ennakoida aikaisemmin. Pesuvilla materiaalina oli minulle uusi. Joku sitä aiemmin työstänyt olisi voinut osata ajatella esiintyviä ongelmia ja rajoitteita jo mielikuvien tasolla. Erilaisia kokeiluja tehtyäni pyysin myös palautetta ohjaavalta opettajaltani Leena Ruopalta. Koetilkkujen ja palautteen avulla syntyneen uuden tiedon avulla tein päätöksiä, jotka ohjasivat suunnittelua eteenpäin.

Pesuvilla on hieman venyvä materiaali, koska se on huovutettua neulosta. Venyminen asettaa haasteita sekä materiaalia leikatessa että saumaa yhdistäessä. Ennen saumojen ompelua ja kirjontaa kappaleet olisikin hyvä kiinnittää toisiinsa kaksipuoleisen liimaharson avulla, joka kiinnitetään silitämällä. Tukikangas estää pesuvillaa venymästä ompelun ja kirjonnin aikana. Saumojen ompelu käsin on silti sen verran hankalaa ja hidasta, että intarsiatekniikkaa kannattaa käyttää vain yksinkertaisiin muotoihin ja melko suoriin saumoihin.

Intarsiatekniikan sijasta pieniä ja monimutkaisempia kuvioita voi luoda helpommin leikkaamalla päällimmäiseen kankaaseen aukkoja, jolloin

alempi kangas tulee näkyviin. Leikatun alueen voi reunustaa esimerkiksi laakapistoilla, sen voi myös jättää reunustamatta. Kirjomalla voidaan luoda kuvioon esimerkiksi erilaisia viivoja. Villalanka on hyvä vaihtoehto käsin ompeluun ja kirjontaan. Ohuimmat venymättömät langat kiristävät saumaa helposti liikaa ja ”uppoavat” kankaaseen. Sopiva lanka käsin ompeluun ja kirjontaan voisi olla kierretty ja kestävä villalanka, esimerkiksi ryijylanka. Vaihtoehtoja langoille olisi esimerkiksi Helmi Vuorelman ryijylanka tai vähän ohuempi Satakieli-lanka. Molempia käytetään villakirjonnassa.

Kirjontapistojen täytyy olla yhtä siistejä työn molemmilta puolilta katsoen, jos valmis tekstiili on kaksipuolinen. Pistojen täytyy myös olla sellaisia, että lopputulos on helppo saada siistiksi ja työtä on helppo jatkaa kotona. Kirjonnassa kannattaisi käyttää esimerkiksi etupistoa, sillä se on yksinkertainen pisto ja edestakaisena tehtynä muodostaa yhtenäisen viivan, joka on yhtä siisti työn molemmilta puolilta katsoen.

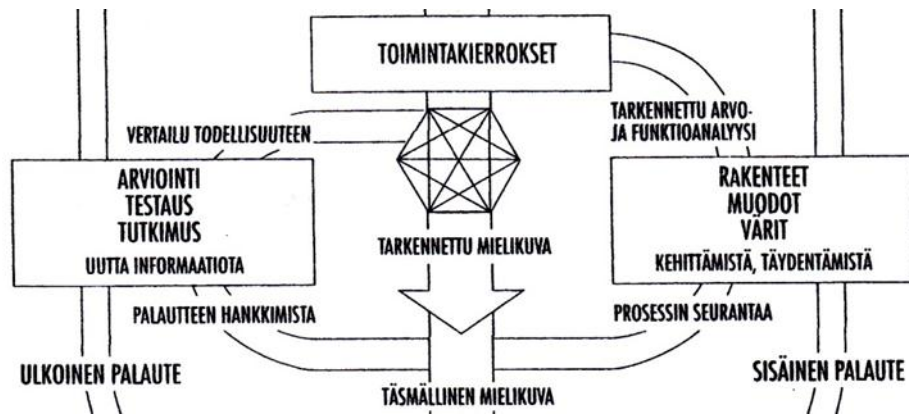
Intarsiasauman yhdistämiseen sopivat parhaiten aivipistot sekä vuoropistot. Aivipistoilla yhdistetty sauma on kestävämpi kuin vuoropistoin ommeltu sauma, kuitenkin pystysuuntaisissa saumoissa vuoropiston käyttäminen on mahdollista. Vuoropistoa käyttäen lopputuloksesta tulee helpoiten siisti. Aivipistoja tehdessä täytyy olla aika huolellinen ja keskittyä, jotta tulos olisi hyvännäköinen. Pistot täytyy tehdä myös melko tiiviisti, jolloin ne vievät paljon aikaa.

Reunan huolittelusta tulee aika hallitseva elementti, ellei lanka ole kankaan väriä vastaava. Reunus ei välttämättä tarvitse huolittelua lainkaan, reuna voidaan siistiä leikkaamalla. Lopputulos muistuttaa enemmän täkänää, jos reunat jäävät auki. Huolitteluun sopii toisaalta myös esimerkiksi pykäpisto.

Tuotteen valmistustekniikoiden alkaessa hahmottua pystyin keskittymään tarkemmin tuotteen ulkonäön suunnitteluun. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin tuotteen kuva-aiheen luonnostelusta. Kuvion suunnitteluun vaikuttivat kokeilujen perusteella sopiviksi todetut valmistustekniikat: intarsia, kuvioiden leikkaaminen ja etupistokirjonta.

5.3.2 Tekninen ja visuaalinen suunnittelu yhdistyvät

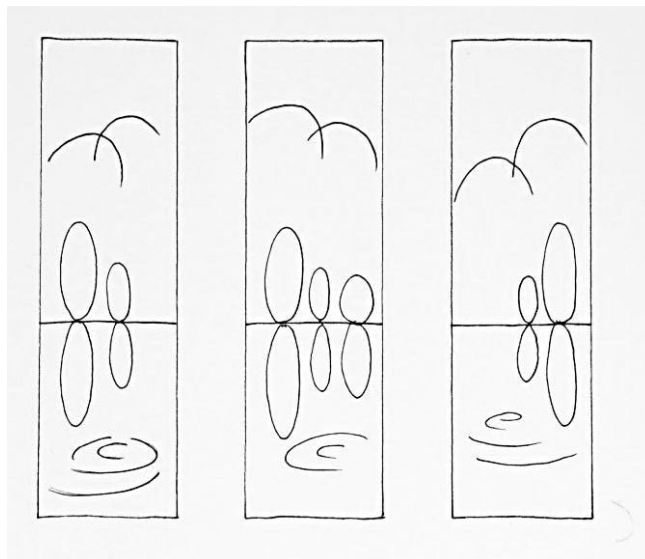
Anttilan tuotesuunnittelun mallissa useat spiraalimaiset kierrokset on esitetty pelkistetyksi kahtena toimintakierroksena, jotka voivat toki toistua useasti peräkkäin. Toisessa toimintakierroksessa (kuvio 8) tuotteen rakenne, muoto ja värit kehittyvät arviointi- ja tutkimustiedon sekä testaamisen avulla. Uutta tietoa saadaan koko prosessin ajan ja vertailu mielikuvien ja todellisuuden välillä on käynnissä. (Anttila 1992, 111.)

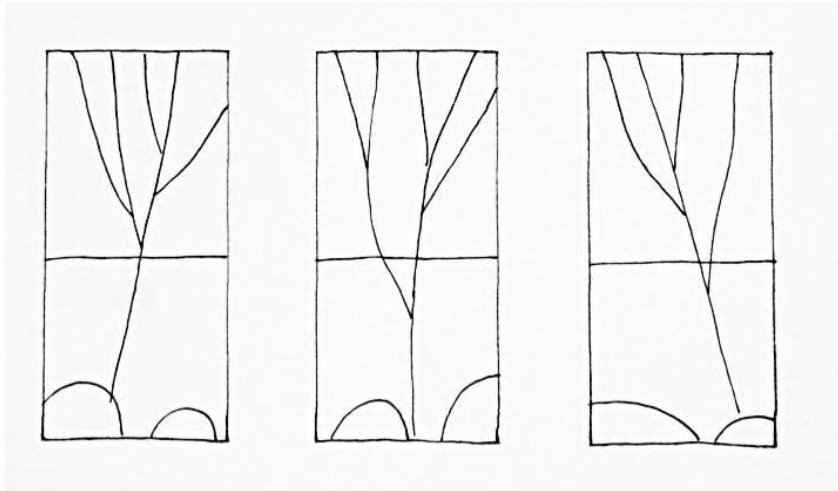
Kuvio 8. Jälleen yksi kierros suunnittelun pyörteessä

Olin sommitellut jo suunnitteluprosessin edetessä erilaisia luonnoksia täkänämallien pohjalta. Vasta teknisten kokeilujen jälkeen pystyin eteneämään kuvion suunnittelussa pidemmälle. Nyt tiesin millä keinoilla kuvioita olisi mahdollista toteuttaa.

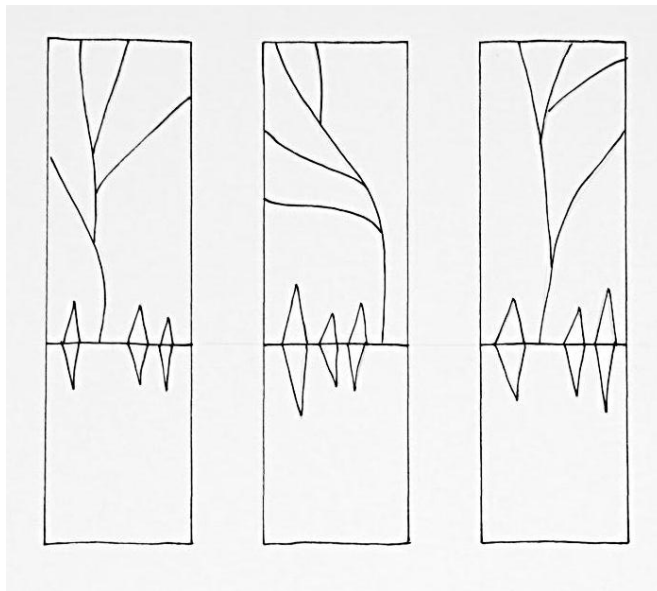
Lisää informaatiota suunnitteluuni sain suunnittelupalaverista työn toimeksiantajan kanssa. Esittelin työn toimeksiantajalle toteuttamiskelpoisimmat luonnokset. Olin luonnostellut Aappo Härkösen täkänämallien pohjalta kolmen eri teeman mukaisia vaihtoehtoja. Teemat liittyivät täkänöihin nimeltä Kotiranta ja Jäänkimmel (kuvat 12–14).

Kuva 12. Luonnoksia Aappo Härkösen täkänämallin ”Kotiranta” pohjalta

Kuva 13. Kotiranta-aiheisia luonnoksia

Kuva 14. ”Jäänkimmel” -aiheisia luonnoksia

Suunnittelupalaverissa olivat läsnä Taito Hämeen toiminnanjohtaja ja kurssivastaava. Kävimme keskustelua siitä, mikä tulevan tuotteen muoto olisi. Olisiko se seinätekstiili vai jotain muuta? Tuote voisi olla myös joku muu kodinsisustukseen liittyvä tekstiili, kuten koristetyynynpäällinen, kaitaliina, istuinalunen, lampunvarjostin, pannunalunen tai patamyssy. Pohdimme eri vaihtoehtoja ja keittovillan soveltuvuutta niihin. Ongelmia tuotaisi käyttötekstiilissä villan peseminen; kuinka liimaharso kestäisi vesi-pesua, ja kuinka hyvin tahrat lähtisivät esimerkiksi valkoisesta villakan-kaasta tehdystä kaitaliinasta? Seinätekstiiliksi tehdyt kurssituotteet, kuten erilaiset ryijyt ovat olleet suosittuja. Historiansakin puolesta tällaista nykyaikaistettu tuote voisi hyvin olla seinätekstiili. Seinätekstiili tuntui myös aika turvalliselta valinnalta.

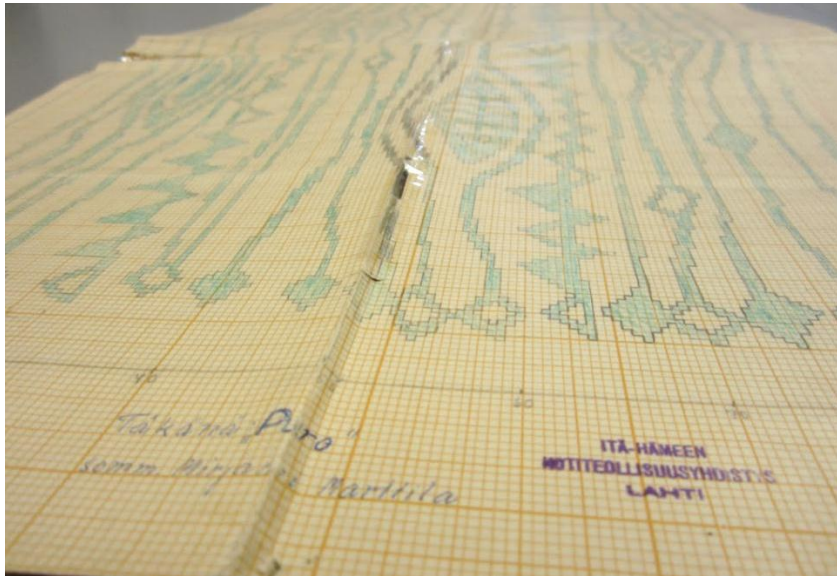
Ideoitani tekstiilin valmistamistekniikoista ja materiaaleista pidettiin yleisesti toteuttamiskelpoisina, mutta sain myös tärkeitä lisäohjeita tuotteen suunnitteluun. Kurssivastaava Päivi Heiman-Harju suositteli käytettäväksi

langaksi Vuorelman Satakieli-lankaa, sillä se on osoittautunut toimivaksi pesuvillan kirjonnassa. Kävimme keskustelua valitsemieni tekniikoiden vaikeusasteesta ja tuotteiden valmistusajasta yleensä. Kurssilaisilla on hyvin erilaisia lähtökohtia käsityön tekoon – toiset ovat harrastaneet käsitöitä pitkään, toiset lyhyemmän aikaa, toiset ovat huolellisia ja valmiita pitkäjänteiseen työskentelyyn ja toiset haluavat saada valmista hyvinkin nopeasti ja helposti. Ratkaisu erilaisten käsityöntekijöiden tarpeiden tyydyttämiseen olisi esimerkiksi kolmeosainen seinätekstiilisarja, jonka osat sopisivat toisiinsa. Kolme osaa olisi toteutettavissa eri vaikeusasteilla, eli jos ensimmäinen sujuisi helposti, voisi halutessaan siirtyä vaikeampaan. Asiakkaalla olisi näin myös visuaalisesti valinnanvaraa. Helpoimman vaihtoehdon pitäisi olla todella yksinkertainen.

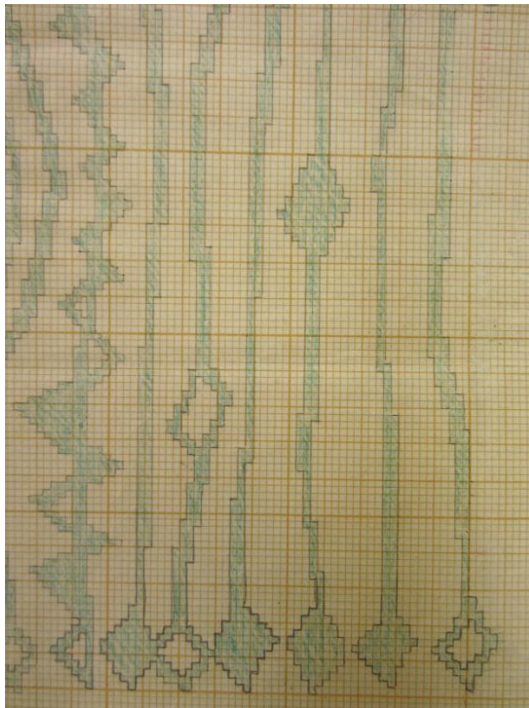
Tässä vaiheessa suunnitteluprosessia sain lisäinformaatiota myös asiakaskyselystä. Kyselyn tulokset varmistivat, että villakirjonta on asiakkaiden mielestä tarpeeksi kiinnostava käsityötekniikka. Tuotteen tekemiseen kuuluva aika koettiin useissa vastauksissa vähemmän tärkeäksi, pääasiaksi miellettiin, että työn saa valmiiksi. Avoimen kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, millaisia seinätekstiilejä asiakkaat olisivat halukkaita valmistamaan. Vastauksissa nousi esiin sanoja kuten *helppotekoinen, pelkistetty, moderni, harmoniset värit, värimaailma ruskea/beige, hillitty, selkeä, värikäs*.

Pienen tauon jälkeen luonnostelemiani kuvioaiheita selatessani suunnitelmien eteenpäin jatkaminen tuntui väkinäiseltä ja vastahakoiselta. Pureksin mielessäni kurssituotteiden kriteerejä: helppoutta, näytävyyttä, moneen makuun sopivuutta. Kurssituotteita kuvaa mielestäni myös sana ”simppeleli”, johon liittyy yksinkertaisuus, mutkattomuus ja helppous. Moneen makuun sopivampi yksinkertainen aihe olisi ehkä ennemmin jokin köynnösmäinen kasviaihe. Aappo Härkösen tākānāluonnosten muotokieli tuntui aika terävältä ja kulmikkaalta, kun kurssituotteet ovat taas kuvaannollisesti ”pehmeitä ja pyöreitä”, lempeämpiä. Hahmottelemassani ranta-aiheessa idea oli jotenkin liian monimutkainen ja värialueet liian massiivisia. Totesin, että luonnostelemani kuva-aiheet eivät vastanneet asiakkaiden kuvailuja toiveiden kurssitekstiilistä.

Kokeilin löytää uusia mahdollisuuksia luonnostelemalla muunnelmia muiden suunnittelijoiden malleista. Mirjami Marttilan ”Puro”-tākānāmalli (kuvat 15 ja 16) herätti kiinnostukseni jo harmonisen värityksensä ja klassisen muotokielensä ansiosta. Tākānāmalli todella tuo mieleen solisevan puron, ja kuvan elementteinä toimivat pystysuuntaiset, lainehtivat viivat ja soikeat tai pyöreät ”suvantokohdat”. Kuva muodostuu peruselementeistä, viivoista ja ympyröistä - yksinkertaisista aiheista muodostuu kuva-aihe, joka voidaan nähdä toisaalta esittävänä ja toisaalta abstraktina. Kuvan pystysuuntaiset elementit myös sopivat myös tākānāstä suunniteltuun tuotteeseen, sillä modernit tākānät ovat usein olleet muodoltaan pitkänomaisia.

Kuva 15. Täkänä ”Puro”, sommitellut Mirjami Marttila

Kuva 16. Yksityiskohta ”Puro” -täkänämallista

Poimin täkänämallista pystysuuntaiset polveilevat viivat ja erimuotoiset soikeat kuvaelementit, joita luonnostelin eri tavoilla ryhmitellen. Kokeilin myös kuva-aiheen toteuttamista käytännössä pesuvillalle leikaten ja kirjoen. Luonnoksissa kokeilin myös, miltä kuvan yksityiskohdat kuten sahalaitainen viiva tai soikean muodon sisällä olevat lehti- ja ruotokuviot näyttäisivät. Lyijykynä- ja tussiluonnosten avulla oli hankala saada värejä mukaan suunnitteluun. Käyttämilleni materiaaleille oli ominaista tasainen väri, ja kuvion muodostuminen juuri kahdesta erilaisista värialueista muodostavasta väristä. Jotta luonnokset kuvaisivat mahdollisimman hyvin todellisuutta, luonnostelin kuvioita myös todellisessa koossa.

Materiaaleilla sommittelu antoi lisätietoa siitä, miltä pienen koon lyijykynäluonnokset näyttävät todellisessa koossa, todellisilla materiaaleilla. Olin jo alustavasti päättänyt, että tekstiili olisi pitkänomainen, pienehkö suorakulmio, sillä pitkänomaisuus sopi mielestäni sekä mielikuvaan tänästä että puron pitkittäiseen muotoon. Koska seinätekstiiliin kuuluisi useampi osa, pienehkö koko olisi luultavasti useimpiin tiloihin sopiva ratkaisu.

Sommittelun elementteinä toimivat suorakulmioksi taitettu valkoinen pesuvillakaitale, villalangat ja mustasta ja valkoisesta paperista leikatut soikiot. Jokainen sommiteltu vaihtoehto valokuvattiin. Tällaisen suunnittelutavan hyviä puolia olivat nopeus ja todenmukaisuus. Erilaisten pientenkin muutosten vaikutus näkyi nopeasti, esimerkiksi poistettaessa kuvasta jokin elementti tai siirrettäessä jotain viivaa. Toisaalta taas monimutkaisempia muotoja tai viivoja oli liian hankalaa villalangalla muodostaa.

Tekstiilin sommittelussa pyrin pitämään mielessä puron. Puroon liittyviä mielle yhtymiä ja sanoja olivat esimerkiksi soliseva, polveileva, virtaus, vaihtelevuus ja liike. Puromaisen vaikutelman loi mielestäni polveileva, kiemurainen viiva, joka soikean elementin kohdatessaan liikkuu sen läpi tai kiertää sen, vaihtelevasti. Purossa toteutuu myös luonnolle ominainen vapaa rytmi, eli elementin toistuvuus vaihtelevin välimatkoin. Vapaa rytmi ilmenee tämän tekstiilin sommittelussa myös viivojen kiemuraisuudessa, niiden välimatkojen vaihtelussa ja soikeiden elementtien koon ja pintaan sijoituksen vaihtelevuutena.

Onni Ojan (1957, 197) mukaan sommittelu on kuvan vastavoimien saattamista riittävään tasapainoon, sopivassa suhteessa vaihtelun ja jännityksen kanssa. Mitä on sitten riittävä tasapaino? Tasapainoa sommitelmaan tuo mielestäni elementtien sijoittaminen pintaan yhtenä ryhmänä niin, että ne ovat toisiinsa yhteydessä eivätkä hajanaisesti levällään kuva-alueella. Tasapainoa luo myös pitkänomainen sommitelma, johon kuuluvat pinnan pitkänomainen muoto, soikioiden pituussuuntaisuus ja viivojen pitkittäinen suunta. Sommitteluun vaihtelua tuo myös pintaan jätetty tyhjä tila koko alan täyttämisen sijaan.

5.3.3 Viimeisiä päätöksiä

Tuotteen suunnittelu on käytännössä päätöksentekoa hankitun tiedon pohjalta. Ennen kuin suunnittelutyö saadaan päätökseen, tuotteen rakenne-, muoto- ja värivalinnat täsmentyvät; palautetta ja uutta tietoa saadaan koko prosessin ajan (Anttila 1992,111). Tuotesuunnitteluprosessini tavoitteena oli valmistaa mallikappale tuotteesta, jota työn toimeksiantaja voi käyttää toiminnassaan, kurssituotteena tai tarvikepakettina. Suunnittelutyön edetessä tuoteideaksi muodostui kolmeosainen seinätekstiili. Ennen mallikappaleiden valmistamista sain palautetta tuoteideasta ja visuaalista sommittelusta työn toimeksiantajalta.

Koko tuotesuunnitteluprosessin ajan olin yrittänyt pitää johtotähtenäni sanaa ”simppele”. Sanaan kiteytyy mielestäni valmistuksen nautinnollinen helppous ja lopputuloksen yksinkertainen ja pelkistetty tyylikkyys. Sanan

merkitys korostui entisestään prosessin edetessä. Mahdollisimman pelkistettyyn lopputulokseen pyrkiessäni piti vielä ratkaista muutamia kysymyksiä, joihin hain vastauksia keskustelusta työn toimeksiantajan edustajien kanssa. Alusta asti olin ajatellut tekstiilin olevan kaksipuoleinen, koska tänäkin on. Kaksipuoleisuus asettaa kuitenkin sekä kuvion suunnittelulle että tuotteen valmistamiselle haasteita, jolloin tuotteen ulkonäkö saattaa kärsiä ja valmistamisen helppouden vaatimus ei toteudu niin hyvin. Pohdin myös kuvion runsauden astetta: olisiko pelkistetympi vai runsaampi vaihtoehto parempi? Liimaharson käyttö arvelutti myös, sillä sen kiinnittäminen lisäsi työvaiheita ja oli hidasta sekä epävarmaa. Vaihtoehtoiseksi materiaaliksi venyvälle pesuvillalle Taito Hämeen kurssivastaava Päivi Heiman-Harju ehdotti Jämsän Huopatehtaan villahuopaa, joka olisi helpompaa ja jäməkämpää käsitellä. Ohut huopa olisi myös kohtuullisen edullista ja sitä löytyisi monissa väreissä. Tuotteen mallikappaleet tehtiisiin kuitenkin saatavilla olevasta pesuvillasta. Mallikappaleita valmistessani totesin, että pesuvillan venyvyys ei muodostu ongelmaksi, koska kuviot ovat yksinkertaisia. Pienet epätasaisuudet myös korjaantuvat höyryttämällä ja prässäämällä. Materiaaliin tarttuu helposti kuituja langoista, mutta ne lähtevät teippirullalla. Pesuvillan käyttökin on tuotteissa mahdollista, mutta villahuopa on ehkä laadultaan tasaisempaa, sileämpää ja helpommin käsiteltävää.

Vielä suunnittelun viime metreillä tuotteen ominaisuuksien suhteen tehtiin päätöksiä, jotka muuttivat sen valmistusta yksinkertaisemmaksi. Käsiyölliselle tuotesuunnitteluprosessille on ominaista suunnitelmien radikaalikin muuttuminen. Se mahdollistaa esimerkiksi materiaalivalinnan vaihtumisen vielä viimeisillä ”kierroksilla”. Tuotteen ominaisuuksien muuttaminen on perusteltua, jos se muuttaa tuotetta kohti optimaalista tavoitetta. Tässä tapauksessa materiaalin vaihtaminen muutti tuotteen valmistusprosessia yksinkertaisemmaksi. Sen ulkonäkö on myös viimeistellympi, sillä villahuopa on laadultaan tasaisempaa ja helpompaa käsitellä. Ongelmana oli, että huopaa ei ollut varastossa kokeiltavaksi, ja sen tilaaminen olisi mahdollista vain suurissa erissä. Huopaa on kuitenkin käytetty kirjontapohjana, joten sen ommeltavuus oli todettu hyväksi. Sen soveltuvuus tuotteen materiaaliksi voitiin siis hyväksyä. Koska materiaalia ei ole käsillä, tuotteen väri vaihtoehdot ovat suuntaa antavia.

Kuvio 9. Tuote on valmis kun niin päätetään

Tuotteen suunnittelua voisi jatkaa ajasta iäisyteen; uusia toteutusvaihtoja tulee mieleen jatkuvasti. Tuotteen voi päättää olevan valmis, kun se on riittävän hyvä suhteessa tavoitteisiin (kuvio 9). Tässä vaiheessa suunnitte-

lun prosessia koin sen olevan mahdollista. Valmis tuote, Puroseinätekstiilisarja, kuvataan opinnäytetyön liitteessä 3. Liite 4 sisältää tekstiilin valmistamisohjeet ja liitteessä 5 ovat tekstiilin mallipiirustukset. Viimeisessä alaluvussa arvioidaan sekä tuotteen että suunnitteluprosessin onnistumista.

5.4 Tuotesuunnitteluprosessin arviointi

Arviointi on osa tuotesuunnitteluprosessia ja on käynnissä koko prosessin ajan sen eri vaiheissa. Arviointi tapahtuu käytännössä usein tuotteen suunnittelijan omissa ajatuksissa, mutta tärkeää on saada palautetta myös tuotesuunnitteluprosessiin mahdollisesti liittyviltä muilta tahoilta. Anttilan mukaan suunnittelija tarvitsee rohkaisua ja kritiikkiä pystyäkseen suuntaamaan toimintaansa. (Anttila 1992, 211.) Tässä tuotesuunnitteluprosessissa arviointia ja palautetta antoivat oman sisäisen palautekeskusteluni lisäksi opinnäytetyöni ohjaavat opettajat sekä Taito Hämeen toiminnanjohtaja ja kurssivastaava. Palautteen saaminen on elintärkeää etenkin suunniteltaessa tuotetta muiden tarpeisiin. Oman kokemukseni mukaan työn toimeksiantajan antama palaute ja arviointi olivat todella tärkeitä tuotteen teknisiä ja visuaalisia ratkaisuja tehdessä.

Yksin ratkaisuja pohtiessa ja eri vaihtoehtoja ”märehtiessä” helposti menettää objektiivisuutensa ja omat suunnitteluvalinnat saattavat tuntua hyvinkin kyseenalaisilta. Aiheeseen uppoaa niin syväälle, että kokonaisuutta voi olla vaikeaa nähdä selvästi. Silloin ulkopuolinen arviointi ja palautteen saaminen antaa juuri suunnittelijan tarvitsemää rohkaisua ja kritiikkiä ja auttaa jatkamaan oikeaan suuntaan. Myös tauon pitäminen suunnittelutyöstä voi antaa sopivaa etäisyyttä, jolloin suunnitteluratkaisuihin voi löytyä uudenlaisia lähestymistapoja. Kurssikäyttöön tulevan tuotteen suunnittelussa olisikin ehkä hyvä käyttää apuna työryhmää, joka kokoontuisi suunnitteluprosessin eri vaiheissa ja tekisi myös suunnitteluun liittyviä päätöksiä. Työryhmään kuuluisi aiheeseen eri näkökulman tuovia ihmisiä, asiantuntijoita, kurssilaisia ja suunnittelijoita. Itse tein suunnittelutyön pääasiassa yksin – mietinkin, olisiko tuotteesta tullut parempi, jos olisin tukeutunut enemmän muiden tuotteen suunnitteluun liittyvien tahojen mielipiteisiin ja pyytänyt enemmän palautetta suunnitteluprosessin eri vaiheissa.

5.4.1 Hyvän tuotesuunnittelun perustoiminnot

Seuraavassa arvioin tuotesuunnitteluprosessin onnistumista verraten sen piirteitä Pirkko Anttilan kokoamiin hyvän tuotesuunnittelun perustoimintoihin.

Hyvässä tuotesuunnitteluprosessissa toteutuu kolme perustoimintaa, jotka ovat mielikuvan muodostaminen, tuotoksen aikaansaaminen ja testaaminen (Anttila 1992, 99). Oma suunnittelutyöni sisältää pelkistettynä kaikki nämä vaiheet: suunnittelun alussa ideointia tapahtui mielikuvien avulla, joista testauksen avulla jalostui valmis tuote. Testausta tapahtui materiaalien ja tekniikoiden valinnassa - sen avulla selvitetiin, oliko ajattelemani

toteutustapa mahdollinen. Ideoita testattiin myös muutamassa palautekeskustelussa sekä toimeksiantajan että ohjaavan opettajan kanssa. Testaamista voi luonnehtia hyödylliseksi, jos se tuottaa uutta tietoa. Testaamisen avulla pyritäänkin ratkaisemaan mahdollisia ongelmia ja valitsemaan toteuttamiskelpoisin vaihtoehto. Suunnittelemaani tuotteen valmistustapoja, materiaaleja ja visuaalisia ominaisuuksia on testattu prosessin aikana, mutta valmista tuotetta ei ole koekäytetty. Suuri osa testauksesta jää siis oman tuotesuunnitteluprosessini ulkopuolelle, jonkun muun tehtäväksi. Anttilan tuotesuunnittelun teoreettisessa mallissa tuotteen suunnittelu on jatkuva prosessi, joka voi jatkua myös sen jälkeen, kun tuote on valmis (Anttila 1992, 111). Tuote on valmis, kun se on riittävän hyvä – usein vasta tuotteen käytössä tulee esiin parannuskohteita, jotka johtavat tuotteen jatkokehittelyyn. Ensimmäinen versio tuotteesta voidaankin ajatella vasta prototyypiksi, joka on hyvä pohja tuotteen jalostumiselle. (Anttila 1992, 214.)

Hyvän tuotesuunnittelun tiedonhankinta muodostuu kolmenlaisesta informaatiosta. Heuristinen informaatio syntyy mielikuvista, hermeneuttinen informaatio ilmiön tulkinnasta ja empiirinen informaatio testauksen ja mittauksen avulla. Heuristinen mielikuvatieto syntyy Anttilan mukaan ”ikäin kuin tyhjästä”. (Anttila 1992, 99, 131.) Sen voisi ajatella siis olevan oivaluksia, jotka ovat syntyneet alitajunnan työstäessä tuotesuunnitteluongelmaa. Kuvatun kaltaiseen ongelmanratkaisuun liittyvät ”ahaa-elämykset” toivat itselleni varman tunteen siitä, miten jotkin tekniset tai visuaaliset ominaisuudet kannattaa toteuttaa – usein idea vieläpä osoittautui toteuttamiskelpoiseksi. Tuotesuunnitteluprosessin aikana hankin tietoa tākänöistä, Taito Hämeen kurseista ja kurssituotteista sekä niitä käyttävistä asiakkaista. Ajattelen hermeneuttisen eli tulkitsevan mielikuvatiedon esiintyneen tiedonhankinnassani näiden tietojen tulkinnassa ja niiden soveltamisessa tuotteen ominaisuuksiin ja suunnitteluratkaisuihin. Ominaisuuksia ja eri ratkaisuvaihtoehtoja punnittiin tietysti myös empiirisen tiedon avulla, joka syntyi käytännön kokeiluista.

Tiedonhankinnassa käytettyjä tutkimusmenetelmiä voidaan arvioida mielestäni melko luotettaviksi. Kyselyyn vastasi 14 kurssilaista, ja kysely jaettiin kahdella eri kurssilla. Jotta vastaajat olisivat valikoituneet satunnaisemmin, lomaketta olisi voinut jakaa useammilla kursseilla vain muutama kappaleen. Nyt vastaajat ovat tiettyjen kurssien osanottajia; mietinkin onko vastaajiin valikoitunut jo valmiiksi tietynlaisen käsityön valmistamiseen orientoituneita ihmisiä, kattavan yleisotoksen sijasta. Vastaajat ovat joka tapauksessa kurssilaisia ja kuuluvat siten tuotteen potentiaalisiiin käyttäjiin, joten heidän antamaansa tietoa voidaan käyttää suunnittelun aineistona. Ryhmähaastattelu olisi antanut mahdollisuuden tarkentaa kysymyksiä ja selvittää mielipiteiden perusteluja. Lomakekyselyssä on olemassa myös kysymysten väärinymmärtämisen riski. Kysymykset yritettiin muodostaa niin selkeäksi, että riski olisi mahdollisimman pieni. Lomakkeen ymmärrettävyyttä testattiin myös koekäyttäjien avulla.

Asiantuntijahaastattelu oli keskustelunomainen tilaisuus. Aineistoa litteroidessa ja kuunnellessa huomasin, kuinka paljon itse osallistuin keskustelun suuntaamiseen erilaisilla äännähdyksillä ja välikommenteilla. Tämä on minulle luonteenomainen tapa keskustella, mutta ei välttämättä näin hallit-

sevana sovi tutkimushaastattelutilanteeseen. Aineistosta kuitenkin pystyy erottamaan omat ja haastateltavan mielipiteet, joten en kokenut sen häiritsevän haastattelun antamaa tietoa. Asia on hyvä pitää mielessä jatkoa ajatellen. Haastattelun teemat tukivat taustateoriaani ja olivat mielestäni onnistuneita.

Hyvään tuotesuunnitteluun kuuluu monien vaihtoehtojen punnitseminen monenlaisen informaation avulla ja parhaimman mahdollisen vaihtoehdon valinta. Prosessi koostuu useista vaiheista tai kierroksista. (Anttila 1992, 99.) Valitseminen eri vaihtoehtojen välillä on jatkuvaa päätöksentekoa, joka vie kohti lopputulosta. Jo suunnittelutyön alkuvaiheessa tehdyt ratkaisut antavat suunnittelutyölle tietyn suunnan, jota pitkin edetään. Alussa pohdin erilaisia tekniikoita, jolla ”modernisoitu tākänä” olisi mahdollista toteuttaa. Valintani oli laajasti intarsiatekniikka, josta pienten kierrosten ja uudenlaisen informaation ”myllyssä” valmistustavaksi tarkentui intarsia, kuvioden leikkaaminen ja kirjonta valmiille huopakankaalle. Prosessi sisälsi eri vaihtoehtoja, joista toteuttamiskelpoisimmat jatkoivat kilpailussa. Uusia vaihtoehtoja syntyi myös jatkuvasti. Se, millaisia toteutusvaihtoehtoja syntyy ja mitkä niistä valitaan toteutettavaksi, riippuu suunnittelijan hankkimasta tiedosta sekä hänen omista tiedonhallintakyvyistään, taidoistaan ja luovuudestaan. Joku muu olisi suunnitellut aivan erilaisen tuotteen, sillä eri suunnittelijoilla on aina erilaiset lähtökohdat.

5.4.2 Tuotteen funktiokokonaisuuden arviointi

Suunniteltua tuotetta voidaan arvioida myös sille asetetuista tavoitteista käsin. Tuotteen perustoiminnot on määritelty luvussa 5.2.1. Viktor Papanekin funktioanalyysin avulla; arvioin tässä, kuinka asetetut vaatimukset toteutuvat valmiissa tuotteessa.

Tuotteessa toteutuu mielestäni yksinkertainen ja helppo valmistettavuus: valmistustekniikat ja käytetyt pistot on valittu niin että ne tukevat tuotteen valmistukselle asetettuja kriteerejä. Koska valmistuksen opetteluun ei tarvitse asettaa kohtuuttomia panoksia, voidaan ajatella käsityön tekemisen ilon olevan mahdollista ja antavan tilaa myös sosiaaliselle kanssakäymiselle. Itse tuotetta valmistaessani havaitsin kirjontavaiheen olevan mukavaa ajanvietettä kotisohvalla, antaen aikaa omille ajatuksille. Tuotteen laadukkuuden ja viimeistelyn vaatimusta tukee materiaalin vaihtuminen suomalaiseseen, sileäpintaisempaan ja helpommin käsiteltävään villahuopaan. Viimeistely ulkonäkö syntyy leikkaamalla reunat suoriksi ja kääntämällä päädyt. Pohdinkin, onko tuote riittävän viimeistellyn näköinen vai vaatisiko se jonkinlaiset ”reunukset”. Tuotteen tākänämäisyyttä tukee mielestäni se, että reunat ovat irtonaiset. Ehkä viimeistellymmän ilmeen antaisi ripustintankojen pujottaminen sekä ala- että yläreunaan.

Tuotteen tausta-ajatuksen kannalta sen tuomat assosiaatiot ja aikaan liittymisen funktio on mielenkiintoinen: tuovatko tuotteen ulkonäkö ja siihen valitut elementit miellelyhtymän tākänästä? Tuotteen ulkonäön suunnittelussa siihen on pyritty valitsemaan mielikuvan muodostamista tukevia elementtejä, mutta sen lisäksi uskon, että tavoitteen toteutumiseksi tarvi-

taan myös lisävinkkejä. Tämän tavoitteen toteutumisen kannalta on tärkeää, että tuotteen lähtökohta tuodaan esiin sen työohjeessa ja pakkauksessa.

Estetiikan arviointi on haastavaa, sillä esteettinen kokemus muodostuu yksilön omasta kokemusmaailmasta käsin. Tuotteen merkityksiä sisältävä muoto eli puromaisuus, värien harmonia ja klassiset kuvaelementit voidaan ajatella esteettiset vaatimukset täyttäväksi. Esteettisen tuotteen syntyä edesauttaa myös valittujen materiaalien laatu.

Omiin lähtökohtiini suhteutettuna arvioin tuotesuunnittelutyön onnistuneen kohtalaisen hyvin. Tärkein onnistumisen mittari on, jos tuotetta pystytään käyttämään Taito Hämeen kurssitoiminnassa päätavoitteen mukaisesti. Tuotteen todellinen toimivuus selviääkin vasta myöhemmin. Koen onnistuneeni myös, jos suunnittelemani valmistustekniikkaa voidaan hyödyntää tällä mallien käyttämisessä yhdistyksen kurssitoiminnassa, vaikka varsinainen tuote ei saisikaan suurta suosiota.

Tuotesuunnitteluprosessin onnistumista puoltaa myös se, että edellisessä luvussa kuvatut hyvän tuotesuunnittelun perustoiminnot toteutuvat omassa suunnitteluprosessissani ja tuote täyttää sille asetetut vaatimukset. Työn edistyessä olen tietysti myös huomannut asioita, jotka olisin voinut tehdä toisin. Suunnitteluvalintoja tehdessä olisin voinut vaatia ponnekkammin palautetta eri tahoilta sen sijaan, että pyörittelen asioita omassa päässäni. Toisaalta täytynee hyväksyä se tosiasia, että täydellistä tuotetta harvemmin syntyy puolessa vuodessa, vaan jalostuakseen se vaatii testaamista ja jatkokehittelyä. Pidän suunnittelemani tuotetta myös siinä suhteessa onnistuneena. Se on hyvä lähtökohta, prototyypin mahdollista jatkokehittelyä varten.

6 AJATUKSIA PURON VARRELTA

Opinnäytetyön viimeinen luku sisältää pohdintaa tuotesuunnittelun synnyttämistä ajatuksista ja reflektointia omasta toiminnastani suunnittelun aikana. Lopuksi esittelen tuotteen sovellettavuutta muihin Taito Hämeen hallussa oleviin tällä malleihin.

6.1 Omia kokemuksiani

Opinnäytetyön raportoinnin tavoitteena oli kuvata tuotteen suunnitteluprosessi verraten sen vaiheita Anttilan (1992) tuotteen suunnittelun teoreettiseen malliin. Opinnäytetyötä kirjoittaessa teoriataustana toiminut malli tulikin aika tutuksi. Malli on pelkistetty kuvio tuotesuunnitteluprosessin useista spiraalimaisista, päällekkäisistä ja rinnakkaisista kierroksista (Anttila 1992, 110). Opinnäytetyötä raportoidessa keskityin tutkimaan, miten omassa tuotesuunnittelutyössäni esiintyneet asiat näyttäytyvät Anttilan mallissa: mitä tapahtuu kierroksilla, joissa eri vaiheiden kautta syntyy tarkempi ja tarkempi mielikuva valmiista tuotteesta? Tuotteen suunnittelun teoriaan liittyvät käsitteet autoivat myös konkretisoimaan, mitä suunnittelussa tapahtuu. Erityisesti operatiivisten ja orientoivien mielikuvien käsitteiden avulla tuntui helpolta käsitellä päässä tapahtuvaa ideointia. Käsi-

työn suunnittelu on niin moniulotteinen tapahtuma, että kaikkia osa-alueita ja siihen vaikuttavia asioita on vaikeaa havaita ja tiedostaa. Teoreettisen mallin avulla prosessin kuvaaminen on varmasti johdonmukaisempaa.

Kurssituotteen suunnittelussa keskiössä on se, että tuote suunnitellaan toisten valmistettavaksi. Valmistustapoja ja tuotteen ulkonäköä suunniteltaessa täytyy mielessä olla jatkuvasti tuotteen käyttäjät eli sen tulevat valmistajat. Vaikka sain tietoa käyttäjien mieltymyksistä usealta taholta, lopulta jää vain oman päättelyni varaan sen arviointi, mistä he mahdollisesti pitäisivät.

Kun tuotteen suunnittelun tavoite on kurssituote ja suunnittelun lähtökohta on tänä, suunnittelutehtävälle on annettu selkeät raamit. Rajattu tehtävä tuntuu toisaalta rajoittavalta ja ahdistavaltakin: tästä nyt olisi jotain keksittävä. Toisaalta selkeä tavoite ja lähtökohta antavat myös selvän aineiston ideoinnin ja suunnittelun lähteeksi. Tämän selvärajaiset kuviot ja kaksivärisyys olivat hyvä lähtökohta tuotteen valmistustavan miettimiselle. Alusta lähtien oli selvää, että tänätekniikka on liian hidastempoinen ja vaikea Taito Hämeen kurseille. Mutta mikä se sitten olisi? Suunnittelu-työn alussa joutui hyväksymään tietämättömyyden siitä, mihin suunnittelu johtaa. Suunnitteleminen vaati luottamusta omiin taitoihin, kykyä sietää epävarmuutta ja hiljaista luottamusta tuotteen muotoutumiseen – suunnitteluprosessiin mahtuikin sekä laahustavaa epätoivoa että ”heuristista” riemua.

Koko tuotteen suunnittelun prosessia luonnehtii mielestäni suunta monimutkaisesta yksinkertaiseen. Tuotteen helppouden vaatimus oli yllättävän vaikeaa sisäistää, kun itse on tottunut käsityön tekijänä pitkiin ja monivaiheisiin suunnittelu- ja valmistusprosesseihin. Alussa liian monimutkaiset ideat tuntuivat aina vain kirkastuvan turhia kerroksia pois kuorimalla. Idean kehittymisessä valmiiksi tuotteeksi keskeisessä roolissa on ankaran työn lisäksi myös aika. Suunnittelutyön alkuperäinen aikataulu oli liian kiireä, mutta tulevaisuudensuunnitelmieni muuttuessa prosessille oli mahdollista antaa enemmän aikaa. Kiireen poistuminen mahdollisti syvemmän keskittymisen suunnitteluun, mutta toisaalta antoi mahdollisuuden myös ”löysäilyyn”, jos asiat eivät tuntuneet menevän eteenpäin sujuvasti. Omas mielestäni opinnäytetyö valmistui kohtuullisessa ajassa, ja aikataulun pieni venyminen oli suunnittelutyön kannalta hyvä asia.

Opinnäytetyötä tehdessä opin itse tuotteen suunnittelusta valtavasti. Tiesin työn vastaanottaessani ottavani vastaan haasteen, sillä vähän lyhytjänteisenä ihmisenä en ole yrityksistä huolimatta aina malttanut keskittyä suunnitteluun kovin intensiivisesti. Tavoite ammattitaidon soveltamisesta asiantuntijuutta vaatimaan tuotteen suunnitteluun toteutui mielestäni tämän prosessin aikana. Vaikeaa suunnitteluvaiheesta lähtien oli olla rönsyilemättä ja pitää aihe kohtuullisena. Onnistuin mielestäni hallitsemaan prosessin edistymistä ja valitsemaan olennaisia aihealueita suunnittelun teoriataustaksi. Olennaisen tiedon erottaminen epäolennaisesta onkin tärkeä taito tässä tiedon pursuavassa maailmassa, ja siinä on vielä kehittymisen paikka. Ensimmäisen tutkimusmatkan päätteeksi huomaa, kuinka paljon tutkimuksen hallinnasta ja metodeista on vielä opittavaa.

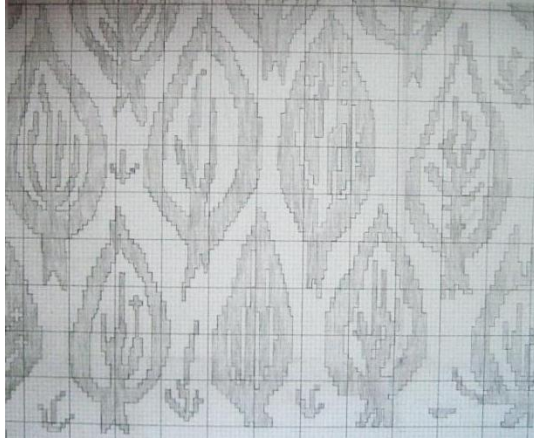
Vapauttavalta tuntuu erityisesti tässä tuotesuunnittelutyössä se käsityölliseen suunnitteluun liittyvä ominaispiirre, että suunnitelmat saavat muuttua. Kun määränpää on tuntematon, on luonnollista, että lopputulos ei vastaa ensimmäisiä mielikuvia tuotteesta. Tässä prosessissa alun vahva ajatus Aappo Härkösen tākānamallien hyödyntämisestä vaihtui, kun tuotteen kokonaisuus alkoi hahmottua. Härkösen maisemallisten kokonaissommitelmien sijaan paremmin hyödynnettäviä tuntuivat olevan mallit, jotka perustuivat saman elementin toistumiseen kuvapinnalla.

6.2 Ideoita tākānamallien hyödyntämiseen

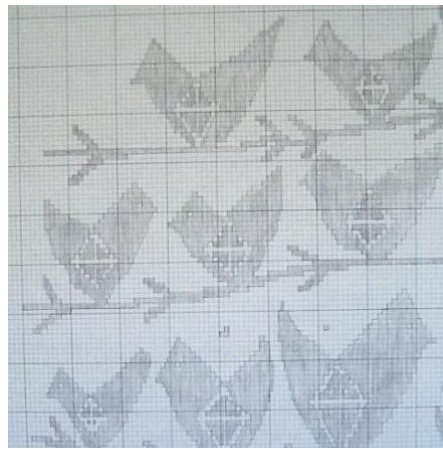
Laajempaan tavoitteena opinnäytetyössä oli mahdollistaa tākānamallien soveltaminen myös muihin käsitöihin ja innostaa käyttämään vanhoja käsityömalleja uusien tuotteiden ideoinnin ja suunnittelun lähteenä. Tarkoituksena oli pystyä soveltamaan tuotteen valmistustekniikkaa laajemmin, jotta yhdistys voisi hyödyntää toiminnassaan useampia arkiston tākānamalleja.

Haastavaa tuotesuunnitteluprosessin edetessä oli päätöksenteko. Päätökset sulkisivat pois vaihtoehtoja; hauskinda olisi pystyä toteuttamaan kaikki hyviltä tuntuvat ajatukset. Alusta lähtien yritin suunnitella tuotteen valmistustekniikan niin, että se olisi sovellettavissa myös muihin arkistosta löytyviin tākānamalleihin. Juuri tuotteen lähtökohtana olevan tākānamallin valinta oli ehkä valinnoista kaikkein vaikein, sillä yhdistyksen hallussa on niin paljon eri suunnittelijoiden toistaan herkullisempia malleja. Malli valittiinkin vasta suunnittelutyön loppumetreillä. Tākānamallin valintaan vaikutti se, että uuden tuotteen kuviosta tulisi mahdollisimman neutraali ja moneen makuun sopiva.

Arkistojen kaunokaisten hyödynnettävyyden kannalta olisikin mielestäni hyvä, että käsityön tekijät pääsisivät itse katselemaan erilaisia malleja. Silloin tuotteen lähtökohtakin tulisi lähemmäs asiakasta ja tākānäperinne muuttuisi entistä todentuntuisemmaksi. Valitsemani tekniikka mahdollistaa erilaisten tuotteiden valmistamisen: kaksinkertaisesta villakankaasta voi tehdä seinätekstiilin lisäksi myös pannumyssyn, kaitaliinan, keinu-tuolinmaton, vauvanpeitteen, istuinalustan, koristetyynyn, mitä kukin katsoo tarpeelliseksi. Käsityökoulun oppilaille tekniikkaa voi soveltaa pienempiin ja helpompiin töihin. Käsityön tekijä saa itse valita kuviot esillä olevista tākānamalleista ja sommitella esimerkiksi yhtä kuvioaihetta eri tavoin rytmittelemällä. Kuvioon on helppo luoda kaava tākānamallista monistamalla ja kopiokoneen avulla suurentamalla tai pienentämällä. Kuviointitekniikkana voidaan käyttää sekä intarsiaa että kuvion leikkaamista halutun vaikeusasteen mukaan ja yksityiskohtia voidaan lisätä tekstiiliin tarpeen mukaan kirjomalla. Mielenkiintoisia tutkimusmatkoja kuvioaiheiden parissa tarjoavat esimerkiksi Lotta Ringin, Kirsti Ilvessalon ja Ester Ax-Tokkolan sommittelemat tākānamallit (kuvat 17 – 19).

Kuva 17. Lotta Ring ”Puisto” (yksityiskohta)

Kuva 18. Kirsti Ilvessalo ”Linnunlaulupuu” (yksityiskohta)

Kuva 19. Ester Ax-Tokkola : Tähdät (yksityiskohta)

Opinnäytetyön tausta-ajatuksena oli huomio kiinnostuksen lisääntymisestä vanhoihin käsitöihin. Työn johdannossa pohdittiin, josko tänä alkaisi kiinnostaa ihmisiä ryijyn, räsymaton ja muiden perinteisten tekniikoiden myötä. Toivon tämän opinnäytetyön muistuttavan käsityöharrastajia viime vuosina taka-alalla olleen tänä olemassaolosta – onhan se ollut merkittävä osa tekstiiliperinnettä juuri Hämeessä. Opinnäytetyö toivottavasti auttaa myös tuomaan esille vanhojen tänämallien kuviomaailmaa ja sen käyttömahdollisuuksia helpompien tekniikoiden avulla. Täknäperinteen säilymiseksi ja jatkumiseksi myös sen kudontataidon soisi herättävän taas

innostusta. Kiinnostavaa olisi myös tänään kudontatekniikan yksinkertaistaminen nykypäivän käsityöharrastajalle – esimerkiksi kudontakehyksen ja paksumpien lankojen avulla. Toivonkin tulevaisuuden tuovan tullessaan mielenkiintoisia tutkimusretkiä tänäpäivien maailmaan.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1992. Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Porvoo: WSOY.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito- taide- ja muotoilualojen tutkimuksen välineet. Helsinki: Akatiimi.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2001. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Kangas, T. 2011. Pistoja ristissä, kuvioita ketjussa. Monipuolinen kirjonta – Wetterhoffin tekstiilikokoelmien kätköistä käyttöön. Tallinna: AS Pakett.
- Kansallispuvuista sukiksi 1/6. Häme. 2012. Taito 105 (1), 32 - 35.
- Kontturi, H. 1966. Täkänä elää uutta kautta. Omin Käsin 26 (1), 6 - 7.
- Koskennurmi-Sivonen R. & Seitamaa-Hakkarainen P. Luovuus. (n.d.). Viitattu 24.10.2011. <http://www.helsinki.fi/~rkosken/luovuus>
- Kröger, T. 2003. Käsityön verkko-oppimateriaalien moninaisuus ”Käspaikka” –verkkosivustolla. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 90. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. Pdf-tiedosto.
- Kujala, K. 1988. Täkänä. Kotiteollisuus 81 (3), 18 - 21
- Kütt, C. 2008. Pihuloomad. Lühike õpetus mänguasja meisterdamiseks. (Palm pets. Guidelines for making the toy). OÜ Eesti Loomeagentuur.
- Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito Ry. (n.d.) Viitattu 24.10.2011. <http://www.taito.fi/taito-group/tietoa-jarjestosta>
- KÄTEVÄ & tekevä-käsityömessut 2011. Viitattu 25.10.2011. <http://www.katevamessut.fi/tietoja-messuista/>
- Mentu, T., Mikkela, T & Paakkunainen, U. 2010. Printti ja pisto. Helsinki: Otava.
- Oja, O. 1957. Piirtämisen taito.
- Pelicier, Y. 1993. Nuoret ja kulttuuriperintö. (suom. Ritva Kaukonen). Teoksessa Norha A. (toim.) Käsi luo, kasvattaa ja yhdistää. Käsi- ja taideteollisuusliitto. Helsinki: Monila Oy. 43 – 48.
- Pöllänen, S. 2006. Elämä ilman käsitöitä – mitä se on? Käsityö harrastajien psyykkisen hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Kaukinen L. & Collanus

M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Helsinki: Akatiimi. 66 - 77.

Pöllänen, S. & Kröger, T. 2006. Kokonainen ja ositettu työ paradigma-maailmoina: näkökulmia ja tulevaisuudensuuntia. Teoksessa Kaukinen L. & Collanus M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Helsinki: Akatiimi. 86-96

Seddiki, P. 2011. Wetterhoff Wintage. Avoin muotoiluprojekti. HAMKin e-julkaisuja 13/2011. Viitattu 13.2.2012.
http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisetDokumentit/Yleisopalvelut/Julkaisupalvelut/Kirjat/kielet_kulttuuri_hyvinvointi/HAMKwintagejulkaisu.pdf

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2006. Käsityömuotoilun tulevaisuus. Teoksessa Kaukinen L. & Collanus M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Helsinki: Akatiimi. 186-196

Silpala, E. 1995. Kantahämäläiset vuodetekstit. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja B:3.

Spoof, S. 2003. Tiltun kapiot. Iittiläinen käsityöperinne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 884. Jyväskylä: Gummerus.

Täkänä muuttaa muotoaan. 1976. Kotiteollisuus 41 (3), 16-19.

Taito Häme ry. Kurssit. (n.d.) Viitattu 24.10.2011.
<http://www.taitohame.fi/kurssit/>

Taito Häme ry. Taito-yrityspalvelut. (n.d.) Viitattu 24.10.2011.
<http://www.taitohame.fi/taito-yrityspalvelut/>

Taito Häme ry. Velma Shop. (n.d.) Viitattu 24.10.2011.
<http://www.taitohame.fi/velmashop/>

HAASTATTELUT

Glad-Staf Sirpa. 2011. Toiminnanjohtaja. Taito Häme ry. 10.11.2011.

ASiantuntijahaastattelun teemarunko

Asiantuntijahaastattelu

Haastateltavana Taito Hämeen toiminnanjohtaja Sirpa Glad-Staf

Taito Hämeen tuotevalikoima

Mitkä laatusanat kuvaavat Taito Hämeen tuotteita (esim. tarvikepaketit, kurssituotteet)?

Millainen tuote sopii toimeksiantajan tuotevalikoimaan?

Mitä toimeksiantajan tärkeimmät toiveet ja tarpeet ovat suunniteltavan tuotteen suhteen?

Kurssien sisältö

Millaiset kurssituotteet ovat suosittuja? Miksi?

(Vaikeusaste, tuotteen tekemiseen kuluva aika, materiaalit, tuotteen käytötarkoitus)

Taito Hämeen käsityökurssien asiakkaat

Millaisia ihmisiä kurseilla käy?

Minkälaisia tuotteita he ovat toivoneet?

Taito Hämeen suhde käsityöperinteeseen

Mikä on tärkeää perinteen säilyttämisessä ja miksi?

Miten yhdistys vaalii perinnettä?

Onko ”perinnetuotteista” aikaisempia esimerkkejä?

KYSELYLOMAKE KÄYTTÄJÄTIEDON KERUUSEEN

Hei!

Opintoni Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaustoiminnan koulutusohjelmassa ovat loppusuoralla ja teen opinnäytetyötä Taito Hämeelle. Tarkoitukseni on suunnitella uusi kurssituote, jota Sinäkin voisit mahdollisesti tulla tekemään. Jotta tuotteesta tulisi mahdollisimman onnistunut, tahtoisin kysyä pari kysymystä sen mahdolliselta käyttäjältä. Saamiani tietoja käytän täysin luottamuksellisesti. Olen kiitollinen avustasi!

Olen nainen / mies
Ikäni on alle 20 v 50 - 60 v
 20 - 30 v 60 - 70 v
 30 - 40 v yli 70 v
 40 - 50 v

Kuinka kauan haluat käyttää aikaa kurssituotteen tekemiseen? Ympyröi valitsemasi vaihtoehto.

0-3 tuntia 3-6 tuntia 6-9 tuntia 9-12 tuntia 12-15 tuntia

muu aika, mikä? _____

Kuinka mielenkiintoisena tekniikkana koet villakirjonnan? Villakirjonta on kirjontaa villalangalla villakankaalle esimerkiksi etu-, laaka- ja varsipistoin. Ympyröi mieleisesi vaihtoehto asteikolla 1-5.

1 2 3 4 5

1 = ei kiinnostu lainkaan

5 = kiinnostaa todella paljon

Miksi? _____

Kuvittele osallistuvasi kurssille, jonka aiheena on valmistaa kodin seinätekstiili. Kuvaile lyhyesti millaisen tekstiilin haluaisit valmistaa. (esimerkiksi koko, materiaali, tekniikka, värimaailma, työn vaikeusaste, kuvioaiheet hillittyjä ja pelkistettyjä vai koristeellisia ja runsaita...?)

Kiitos ajastasi ja mielipiteistäsi! Jos haluat lähettää minulle muita terveisiä, voit kirjoittaa ne paperin toiselle puolelle!

Hyvää joulua toivottaen

Maiju Havia